

OPINIA

națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național, editată de FUNDAȚIA "ROMÂNIA DE MĂINE"

SOCIETATE, COMUNICARE ȘI VALORI (XI)

Prof. dr. AURELIAN BONDREA

În lumea contemporană, dezvoltarea social-economică, în general emanciparea individului și colectivităților umane depind atât de avuția materială cât și de îmbogățirea vieții spiritual-culturale a națiunilor. În acest context, societatea se dezvoltă, progresează pe calea schimbului de valori materiale și spirituale, acestea din urmă privind deopotrivă cunoștințele de cultură generală, pe cele profesionale sau de ordin profesional în raport cu inovarea din știință și tehnică, precum și informații asupra celor mai diverse teme. Prin urmare, s-ar putea spune că societatea se îmbogățește comunicând valori în ciuda faptului că rețeaua vastă de mass-media a ajuns să fie "încărcată" și cu false valori sau valori marginale, adică neesențiale pentru progres, pentru cultivarea și dezvoltarea individului.

În sensul său cel mai general, comunicarea socială privește un ansamblu de mijloace și căi, în funcție de scopurile urmărite, de

aria de cuprindere, gradul de receptare, nivelul de adresabilitate și alte caracteristici puse în evidență de practica socială, relevate de sociologia comunicării. Acestui ansamblu i se integrează, spre exemplu, mijloacele de informare în masă - presa, radioul, televiziunea, panourile fixe și mobile de afișaj, indiferent că este vorba despre reclame comerciale ori campanii electorale, dar și structurile formale, instituționale sau ad-hoc: lecții și cursuri de învățământ, conferințe, simpozioane, mese rotunde, reuniuni profesionale etc. Așa dar, sub incidența comunicării - indiferent de natura ei - intră o multitudine de forme și manifestări. Problema esențială pe care o pune, în legătură cu toate acestea, sociologia comunicării, se referă la conținutul și finalitatea comunicării; în cele din urmă, hotărâtoare este funcționalitatea ei socială și contribuția la îmbogățirea cunoașterii, la emanciparea omului pentru a fi capabil să se bucure - indivi-

dual și colectiv - de condițiile vieții libere și democratice, devenind, pe măsura nivelului său de instruire și informare, un agent activ sau dimpotrivă, negativ, al schimbării. O amplă literatură de specialitate - fie că este vorba despre abordări economice, sociologice, filosofice, pedagogice etc. - constată că în lumea de azi, ca de altfel și în trecut, și, cu siguranță, în măsură sporită în viitor, cunoașterea reprezintă o valoare revoluționară. De altfel, nu întâmplător, un scriitor și economist japonez a raportat un mare succes de public în spațiul cultural al limbii engleze cu o lucrare a sa intitulată chiar "Cunoașterea - valoare revoluționară"!). În esență, autorul susține, pe baza unor argumente și demonstrații convingătoare și atractive că dacă dintre resursele de dezvoltare socio-umană, cele materiale sunt relativ epuizabile, omului îi rămân, ca resurse practic inepuizabile, cunoștințele și timpul, pe care le poate utiliza, în folosul sau în defavoarea emancipării sale.

(Continuare în pag. 6)

PRIORITATE AGRICULTURII!

Acad. DAVID DAVIDESCU

În condițiile în care 50% din proprietarii de pământ, după înmănarea titlurilor de proprietate, conform Legii 18/1991, se găsesc cu domiciliul în orașe, este firesc să existe probleme ale agricultorilor din mediul rural și probleme ale proprietarilor de pământ ce locuiesc la oraș și care nu sunt propriu-zis agricultori. De aceea problemele satului românesc și implicit ale agriculturii au rămas la fel de actuale și astăzi ca pe vremea profesorului Dimitrie Gusti, întrucât și astăzi, ca și atunci, agricultura este o componentă a strategiei politice și economice a oricărei națiuni, datorită aportului hotărâtor al ei la liniștea și echilibrul social.

În ultimul veac, spațiul rural românesc a trecut prin profunde transformări social-economice și administrativ-organizatorice. În acest secol, din punct de vedere al structurii de proprietate, al sistemului de exploatare și al contribuției agriculturii la dezvoltarea țării noastre, putem să distingem 3 perioade: perioada 1900-1948; perioada 1948-1991; perioada 1991-1995.

Prima perioadă (1900-1948) se caracterizează, în ansamblu, prin reducerea întinderii exploatațiilor moșierești, datorită efectului a 4 legi de expropriere, pentru cauză de utilitate națională sau pentru cauză de utilitate publică, cu plata integrală a

terenurilor către proprietarii de la care au fost expropriate, printr-o justă despăgubire. Acest proces a avut ca urmare formarea gospodăriilor familiale de diferite tipuri și mărimi, cu o încadrare în tendința generală europeană, de formare și consolidare a gospodăriilor țărănești mijlocii. În această perioadă, agricultura a avut un mare aport în balanța comercială și de plăți a României. Exportul de produse agricole a atins cotele cele mai înalte, fiind de 1,5 - 3 milioane tone cereale anual și de 90000-100000 tone de carne anual. Trebuie să mai reținem și faptul că în această perioadă au existat toate tipurile de asociații țărănești (cooperative de producție, de prelucrare și comercializare a produselor, de aprovizionare, sindicate profesionale ale crescătorilor de animale, case de credit, bănci populare aproape în fiecare comună, obștii agricole, camere de agricultură, corporații), organizații care existau la timpul respectiv și în celelalte țări europene occidentale.

(Continuare în pag. 6)

Pledoarie pentru profilaxia riscului

Acad. ȘTEFAN MILCU

Riscul este o noțiune cu multiple semnificații și utilizări în definirea unor situații sau acțiuni. Semnificația comună este pericolul agresiunii corporale și psihice. Riscul semnifică și alte acțiuni întreprinse cu diferite obiective. În eseu de azi vom comenta cel mai comun risc, cel ce pune în pericol integritatea și viața personală. L-am redactat impresionat de numeroasele și variatele accidente în care au dispărut imprevizibil nenumărați oameni care, probabil, n-au considerat realitatea riscului acțiunii lor. În prevenirea riscului trebuie, în primul rând, să cunoaștem, în considerabilă lui diversitate, implicația riscului în orice activitate umană. Necunoașterea generează imprudența actului al cărui risc se răsfrânge în numeroase cazuri ca o realitate tragică. Este suficient să cităm accidentele de circulație în care ignorarea riscului are consecințe triste.

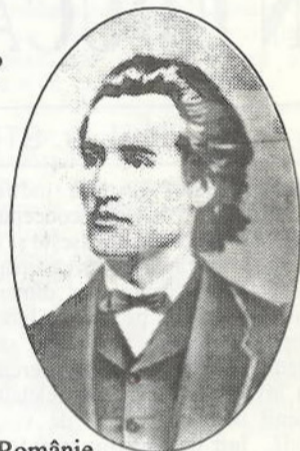
Riscul unei acțiuni trebuie să devină conștientă tocmai pentru ca respectiva acțiune să fie eficientă. Conștientizarea riscului unei acțiuni primejdioase este factorul inițial al profilaxiei care se realizează prin măsurile folosite spre a elimina sau a diminua riscul. Un exemplu concludent este cel al unei expediții alpine sau drumeții montane. Așa-zisa excursie în munți implică riscuri ce pot fi evitate prin conștientizarea lor.

O experiență dramatică personală îmi permite să afirm că o așa-zisă excursie în munți nu echivalează cu o plimbare într-un parc orășenesc. Ignorarea riscurilor montane a avut drept consecințe apariția cimitirelor montane (în special în Alpi).

Riscul intoxicărilor nu este mai puțin periculos prin apariția lor în aparență tolerabilă. E suficient să cităm aici tabagismul și alcoolismul. Riscurile ne pândesc până și în banalitatea existenței comune, generând accidentele bine cunoscute ale medicinei de urgență la domiciliu. Conștientizarea riscului, implicit în cel mai banal gest, constituie cel mai eficient mijloc de apărare.

ETERNUL EMINESCU

*Ce-ți doresc
eu ție,
dulce
Românie*

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorie, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor!
Fiarbă vinu-n cupe, spumege poculul,
Dacă fiii-ți mândri aste le nutresc;
Căci rămâne stânca, deși moare valul,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Vis de răzbunare negru ca mormântul,
Spada ta de sânge dușman fumegând,
Și deasupra idrei fluture cu vântul
Visul tău de glorie falnic triumfând,
Spună lumii large steaguri tricolore,
Spună ce-i poporul mare, românesc,
Când s-aprinde sacru candida-i vâltoare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Îngerul iubirii, îngerul de pace,
Pe altarul Vestei tainic surâzând,
Ce pe Marte-n glorie să orbească-l face,
Când cu lampa-i zboară lumea luminând,
El pe sânu-ți vergin încă să coboare,
Guste fericirea raiului ceresc,
Tu îl strânge-n brațe, tu îl fă altare
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

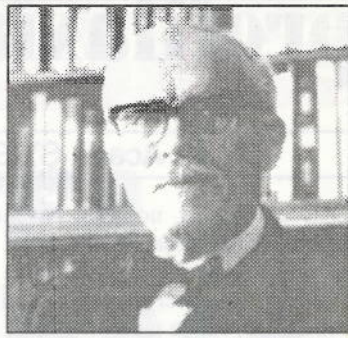
Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Tânăra mireasă, mamă cu amor!
Fiii tăi trăiască numai în frăție
Ca a nopții stele, ca a zilei zori,
Viața în vecie, glorie, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală și mândrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc!

Puncte de vedere

**ECONOMIA TRANZIȚIEI
ȘI INTERESUL NAȚIONAL**

Pag. 4 - 5

Cuvânt arghezian de pace

Mai puțin cunoscută, pusă în evidență, concepția argheziană și valențele ei eterne cu privire la pacifism, dobândesc parcă mai mult ca oricând o actualitate dramatică. Și asocierea ei cu ideea modernă de pace, cu un veritabil parteneriat întru ocrotirea liniștii oamenilor pe această Planetă bântuită de violență, zguduită de sinistrul zgomot al armelor, are o anumită percutanță.

"Celor mai mulți dintre noi le lipsesc toate fidelitățile și aceea pentru ideea care le-a plăcut cel mai mult" - susținea T. Arghezi. Atașamentul și loialitatea față de o convingere îi inspira un mare și fervent respect, considerând că nu cunoaște o mai mare pildă culturală. Oamenii politici nu cred în ideile afișate și nici în

idei ascunse - afirma marele scriitor. Artiștii nu cred în meșteșugul lor și cea mai bună aproximație a credințelor o dau singura ipocrizie și singura simplitate.

În pledoaria argheziană pentru pace nu lipsesc accentele critice, sarcastice atât de proprii universului spiritual arghezian. Preferința adversarilor glumeți ai ideii, de a-și scoate argumentele din viața animalelor care se mănâncă mare pe mic, arată că gândirea se bucură și se fâlește cu originile ei mai de jos - consideră Arghezi. Nu știu sigur dacă înșepătura suliții sutașului care a împuns trupul răstignit este simbolică, dar sângele a țâșnit, cum curge și azi, exact din punctul care desparte Dobitocul de Profet.

Imaginea maladiilor războai-

lor, atât de grave și de devastatoare, cu consecințe binecunoscute asupra umanității îl determină pe marele scriitor să-și expună, cu pana sa măiestră, în termeni mai tranșanți părerea. "M-am împotrivit războiului când s-a iscat război. Războiul din urmă a dus la situația extrem de grea din timpurile noastre, pe care, între patru ochi, toată lumea o recunoaște în casualitatea ei, dar cu care toată lumea se laudă în presă și oratorie. Dacă nu mă înșel, pacifismul are sensul de-a evita din răspuțeri și războiul legitim. Și, asta, evident, nu pentru pielea noastră, care nu face mai mult decât o piele, dar pentru o civilizație și o cultură, unicul scop tangibil, ni se pare, al vieții în societate organizată - și pentru sute de mii de oameni cu drepturi la viață, egale cu drepturile acelor oameni de barometrie, însărcinați de un portofoliu să monopolizeze toată sensibilitatea atmosferică a unui sentiment, în pofida unui popor întreg".

Ce fină și revelatoare introspecție asupra ideii de pace și cât de lucide, reconfortante sunt eternele adevăruri argheziene.

■ Adela DEAC

NOTIUNI ȘI PRACTICI NOI ÎN EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNT

Prof. dr. ȘTEFAN COSTEA

Managementul general, indiferent de modul în care este conceput, definit și practicat, se regăsește și în domeniul educației și învățământului, cu toate elementele, dimensiunile și funcțiile pe care le îndeplinește în oricare altă sferă sau domeniu de activitate; el se exercită și în învățământ, ca și în celelalte domenii de activitate și de viață socială, într-un mediu social și politic aflat în continuă și din ce în ce mai accelerată schimbare și transformare. Această acțiune are loc în condițiile creșterii neîncetate a complexității și incertitudinii, ca și ale contradicțiilor și dilemelor pe care acestea le generează în permanență, ale impactului din ce în ce mai amplu și mai profund al progresului tehnic și al revoluției informatice, atât asupra întregului echilibru al societății, cât și a manierei în care noi percepem lumea.

O serie de elemente specifice managementului învățământului sunt induse astăzi de un ansamblu de factori externi și interni care afectează și influențează, uneori dramatic, sistemele și procesele educaționale. Între aceștia se situează: dezvoltarea și transformarea caracterului cunoașterii contemporane, ceea ce impune transformări profunde în conținutul învățământului, în relațiile dintre disciplinele de studiu, dintre compartimentele diferitelor structuri organizaționale din învățământ, dintre domeniile de cercetare; marile probleme pe care le ridică astăzi resursele disponibile pentru finanțarea învățământului, ceea ce afectează "expansiunea" și determină adesea "compresiunea" învățământului, accesul la învățământ, costurile cu care acesta se realizează etc.; tendințele globale ale evoluției relațiilor învățământului (în principal, ale celui public) cu factorii politici și de putere, care, participând la finanțarea învățământului, au dreptul de a cere utilizarea disciplinată și eficientă a resurselor "productive", organizare "riguroasă", planificare, control,

măsurarea realizărilor în raport cu obiectivele declarate etc.

Toate acestea au loc în condițiile în care vocația învățământului este de a produce, disemina și prezerva cunoaștere și valori, prin activități de învățământ, cercetare, educație permanentă, servicii educative ș.a.m.d., deci, de a se organiza și desfășura pe baze specifice, atât în ceea ce privește autonomia intel-

solide structuri manageriale ale unităților tradiționale ale învățământului, acestea au dovedit o remarcabilă stabilitate, ceea ce face posibilă introducerea sistematică în managementul învățământului a celor mai reprezentative elemente cibernetice: ajustări și răspunsuri constante, prin intermediul controlului cibernetic; autocunoașterea mecanismelor la nivel micro; coordonarea activităților nu prin intermediul unui agent omniștient și rațional, ci prin acțiunea creativă,

ÎN DEZBATERE

tuală, cât și libertatea de gândire și de acțiune, atât în ceea ce privește stabilirea obiectivelor, cât și a practicilor educaționale propriuzise.

Într-un astfel de context se impun a fi rezolvate și marile probleme ale modelelor și sistemelor manageriale adecvate învățământului. În funcție de perspectivele din care sunt privite aceste probleme, pot fi sugerate mai multe modele alternative:

a) Modelul "afacere" (business), cel al pieței competitive, care postulează câteva condiții esențiale: puține fricțiuni între piețele absolvenților învățământului, factorii legislativi și beneficiarii; virtuala cunoaștere perfectă a alternativelor de către toate părțile; relativa ușoară intrare în sistem a noilor unități de învățământ.

b) Modelul "anarhiei organizate" (Cohen & March), care presupune respectarea libertății deciziei individuale și academice, coroborate cu responsabilitatea antrenată de profesionalismul, atât al indivizilor, cât și al grupului; înlocuirea sistemelor de guvernare autoritară cu cele bazate pe cooperare voluntară; existența unor sisteme informaționale eficiente, în care informația să circule liber, de jos în sus, de sus în jos, vertical și orizontal.

c) Modelul cibernetic, care pare a fi cel mai apropiat de specificul învățământului. El pornește de la faptul că, în ciuda inexistenței unor

spontană a diferiților agenți ai instituției care acționează într-o armonie relativă și o cultură comună; distribuirea rațională a procesului decizional, bazată pe informație și acceptarea altor modele decizionale, adecvate diferitelor domenii de activitate.

Sigur, un asemenea model este proiectat să "meargă" după ce "direcția principală" a fost stabilită. Cine stabilește o asemenea direcție? Evident, șefii "cei mari"; aceștia, prin poziția în care sunt plasați, sunt obligați să determine prioritățile sistemului sau schimbările deliberate ce trebuie să se producă în sistem. Dar, "superiorii", pentru a-și putea îndeplini obligațiile, trebuie să acționeze mai mult ca lideri "facilitatori" sau "tranzacționali" decât ca "transformaționali", respectiv, ca monitori și responsabili față de disfuncțiile și dereglările lor din activitățile unității.

S-a spus că "meseria" unui lider în învățământ este o "mixture" între aceea de dascăl, consultant și aceea de "înlăturător" (vindecător) al necazurilor (Handy 1990). O asemenea abordare a managementului din învățământ este adecvată doar pentru condiții normale de funcționare a acestuia. Ea nu are relevanță în contextul unor schimbări radicale și urgente efectuate sub presiunea unor șocuri externe sau a solicitărilor în direcția unor nivele inacceptabile de performanță ale

învățământului, care vin, de obicei, din partea directivelor guvernamentale și a restricțiilor financiare continue. Acest tip de situații reclamă un management axat, în principal, pe "controlul complexității", un tip proactiv de lideritate, menit să "producă schimbările utile". Un asemenea mod de lideritate reclamă sprijin efectiv din partea unui management competent, căci în asemenea situații apare o nouă complexitate, specifică schimbării și, mai ales, apar efecte secundare, neintenționate (perverse) care sunt contraproductive.

Practic, în acest caz, esențial este de a evita astfel de defecte prin divizarea sistemului instituțional, ca întreg, în subsisteme și concentrarea atenției asupra acelor subsisteme care sunt puternic presate să fie schimbate și a implicațiilor acestora asupra celorlalte. Asemenea situații se reflectă și în natura specifică a managementului și liderității, ca și a rolurilor manageriale în învățământ. Ele pun în discuție și relațiile dintre management și lideritatea întreprinderilor economice, a organizațiilor sociale și a unităților de învățământ.

COLEGIILE REVISTEI "OPINIA NAȚIONALĂ"

COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

- Acad. Alexandru Bărlădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N. N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof. dr. Constantin Ionete
- Prof. dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof. dr. doc. Alexandru Zanfir
- Prof. dr. Mircea Druc
- Prof. dr. Alexandru Albu
- Prof. dr. Mihai Părăluță
- Prof. dr. Gheorghe Zaman
- Prof. dr. Petre Mălcome
- Prof. dr. Mihai Dumitrescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Acad. Marius Peculea
- Prof. dr. Liviu Maior
- Prof. dr. Grigore Brâncuș
- Prof. dr. Dan Ghiocel
- Prof. dr. Emil Tocaci
- Prof. dr. doc. Grigore Posea
- Prof. dr. Gheorghe Secară
- Prof. dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI

- Acad. Eugen Simion
- Prof. dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everac
- Dinu Săra
- Prof. dr. Ion Dodu Bălan
- Prof. dr. Victor Giuleanu
- Dumitru Radu Popescu

COLEGIUL PENTRU IDEEA NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

- Prof. dr. Aurelian Bondrea
- Prof. dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
- Prof. dr. Ioan Scurtu
- Prof. dr. doc. Titu Georgescu
- Prof. dr. Ștefan Lache
- Prof. dr. Gheorghe I. Ioniță
- Adrian Păunescu

- Prof. dr. Ion Rebedeu
 - Prof. dr. Ion Mihail Popescu
 - Prof. dr. Gheorghe Cazan
 - Prof. dr. Ion Tudosescu
 - Prof. dr. Tiberiu Nicola
 - Prof. dr. Virgil Constantinescu
- ### COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEME ALE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE
- Valentin Lipatti
 - Dr. Ion Mitran
 - Prof. dr. Florea Dudiță
 - Prof. dr. Mircea Nicolaescu
 - Prof. dr. Marin Voiculescu
 - Ion Mărgineanu
 - Dan Lăzărescu
 - Prof. dr. Ion Zară
 - Prof. dr. Constantin Mecu
 - Prof. dr. Marin Nedelea
 - Prof. dr. Constantin Vlad
 - Dr. Nicolae Ecobescu
- ### COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE

- Acad. Nicolae Cajal
 - Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
 - G-ral dr. Gheorghe Niculescu, membru de onoare al Academiei Române
 - Prof. dr. doc. Iulian Mincu
 - Prof. dr. doc. Victor Ciobanu
 - Prof. dr. Cajus Traian Dragomir
 - Prof. dr. Andrei Firiță
 - Prof. dr. Dorin Sarafoleanu
 - Prof. dr. Ioan Pop D. Popa
 - Prof. dr. Ștefan Costea
 - Prof. dr. Gheorghe Răboacă
- ### COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE JUSTIȚIEI, STATULUI DE DREPT ȘI DEMOCRAȚIEI
- Acad. Valentin Georgescu
 - Acad. Ion Filipescu
 - Acad. Vasile Gionea
 - Prof. dr. Antonie Iorgovan
 - Prof. dr. Adam Popescu
 - Prof. dr. Nicolae Popa
 - Prof. dr. Ion Neagu
 - Prof. dr. Andrei Popescu
 - Prof. dr. Ionel Cloșcă
 - Prof. dr. Mihai Merfea
 - Prof. dr. Mircea Stroia

Director:

Prof. dr. AURELIAN BONDREA

Pagini de istorie românească

Secolul al XVI-lea a cunoscut - arătat într-un remarcabil studiu G. Mihăilă și D. Zamfirescu - "îmbinarea curentelor occidentale cu tradiția răsăriteană, a umanismului apusean cu cel bizantin, a Reformei cu aspirațiile și imperatiile fărâșurii unui instrument de expresie național - limba română literară, în locul celei tradiționale, de împrumut - slavona. Trei nume strălucesc pe orizontul secolului al XVI-lea: Neagoe Basarab, în primul pătrar, Nicolaus Olahus, în al doilea și al treilea, și diaconul Coressi în a doua jumătate a veacului. Dacă Neagoe Basarab a reprezentat o conștiință creștină ortodoxă, deschisă față de ceea ce aducea nou Renașterea europeană, Nicolaus Olahus a întrușipat tot ceea ce era mai rafinat în spiritul european, diaconul Coressi și-a legat numele de afirmarea limbii române ca limbă a culturii scrise, factor însemnat în ceea ce avea să fie construcția unității politico-statale românești.

Afirmând unitatea etnică și originea latină a românilor din întreg spațiul vechii Dacii, Nicolaus Olahus menținea trează în cercurile savante și politice europene ideea apartenenței poporului român la lumea europeană și definea rosturile lui istorice în configurarea ideii unității europene. El anticipa creația marilor cronicari români din secolele XVII-XVIII.

Cei mai însemnați dintre domnitorii români ai secolului al XVI-lea au întreprins măsuri de reformare a societății, de întărire a puterii monarhice și de creștere a potențialului economic și militar al țării, având vie conștiința misiunii lor de apărare a Creștinătății și a valorilor civilizației europene. Neagoe Basarab, contemporan cu mari gânditori europeni, ca Erasmus din Rotterdam, Martin Luther, Niccolò Machiavelli, a știut să stimuleze inițiative de creație artistică și literară care au dat domniei lui o aureolă de care puținii voievozi români sau alți monarhi ai lumii ortodoxe au avut parte. Scriitor și filosof, apărător al Creștinătății ortodoxe, el a lăsat scrieri ce cuprind idei originale, vădind profunzime de gândire și un strălucit talent literar. "Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie "reprezintă - arăta Dan Zamfirescu, exegetul operei înțeleptului voievod - una din marile cărți ale literaturii europene din secolul al XVI-lea".

Atenți la schimbările survenite pe plan internațional în sistemul alianțelor politice și al raportului de forțe, pentru a ști când și cum să intervină pentru salvarea țării și menținerea echilibrului european - principiu care s-a impus în secolul al XVI-lea - unii domni români au dovedit o remarcabilă luciditate privind realitățile politice, mersul evenimentelor. Unii dintre ei - cum a fost Ștefan cel Tânăr - în negocierile cu vecinii, în special cu Polonia, s-a dovedit un veritabil analist al conjuncturii internaționale a vremii, a făcut proba stăpânirii artei de a sesiza intențiile inamicului. El arăta pericolul pe care-l reprezentau dezbinările în sânul creștinătății, încercările "Păgânului" de a le adânci și folosi pentru a pune mâna "pe toată Creștinătatea", pleda pentru ideea unității europene și își manifesta voința de a fi "cu toată credința și cu toată dreptatea", cu toate "puterile" sale împreună "cu Creștinătatea", împotriva dușmanului. Ca și bunicul său altădată - ca și Ștefan cel Mare - , subliniind importanța strategică a Moldovei în apărarea Creștinătății, el atrăgea atenția regelui polon că "dacă astăzi Dumnezeu va pedepsi țara noastră Moldova, să nu vă îndoiiți

SEMNIFICAȚII EUROPENE

Acad. ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

Monumentul lui Mihai Viteazul la Cluj-Napoca

Măria Voastră că mâne o să vie rândul și pentru alte domnii creștine".

Planul "unității dacice"

După prăbușirea regatului maghiar, în urma bătăliei de la Mohács (1526), Transilvania a devenit piesa centrală în care și pentru care s-au dat înverșunate lupte. Aici s-au întâlnit interese diferite, contradicții între habsburgi și turci, între Polonia și Austria, contradicții între habsburgi și voievozi români. Statele românești, continuând să fie antrenate în cruciada europeană antiotomană, au devenit factori însemnați în realizarea proiectelor de înfăptuire, în forme noi, a "unității dacice".

Petru Rareș a știut să se folosească de rivalitățile dintre Imperiul otoman, Imperiul habsburgic și Polonia, care căutau să se instăpânească în spațiul românesc pentru a promova propria lor politică, atât în Transilvania, cât și în Țara Românească. Dinamismul politicii lui Rareș i-a întărit autoritatea în Țările Române, stărnind temeri că el ar încerca să le unească. Anton Verancsics, erudit de seamă, relatează că sultanul Soliman Magnificul s-a temut "ca nu cumva, când ar încerca el să ocupe Transilvania sau Țara Românească sau Moldova, toate aceste țări să se unească împreună și să se apere în parte prin curse, în parte - ceea ce de asemenea nu este greu de crezut - prin forță..."

Această temere a Sultanului avea să se dovedească reală. Domnii români, angajați în lupta antiotomană, în "războiul sfânt"

de Creștinătate se vor dovedi tot mai preocupați să adauge idealului creștin, interesul de stat, al statului român, care în pas cu schimbările politico-ideologice ale vremii, trebuia să cuprindă întregul spațiu etnic românesc, granițele statale să se suprapună peste cele etnice.

Secolul al XVI-lea este marcat de repetate tendințe de unire politică în spațiul românesc.

Continuând opera lui Petru Rareș, Alexandru Lăpușneanu, care a avut vie și el conștiința responsabilității dinastice, manifestată pe diverse planuri ale vieții politico-diplomatice, economico-sociale, și cultural-artistice, a urmărit întărirea factorului politic românesc în Transilvania. Despot-Vodă, în manifestul către moldoveni, formula ideea eliberării Moldovei de "tiranie" și unirea Țărilor Române, invocând, ca argument, descendența din "vieții Romani, care au făcut să tremure lumea". Unirea celor trei țări, Moldova, Țara Românească și Transilvania, într-un mare stat român, deschidea - în planurile voievodului de formație umanistă - perspectiva restaurării Imperiului roman de răsărit, idee nutrită, de altfel, și de Petru Rareș.

Cel care avea să dea formă concretă "planului dacic", ca primă etapă în realizarea celui "bizantin", a fost Mihai Viteazul, personalitate de prim rang a vieții politice internaționale de la sfârșitul secolului al XVI-lea. Născut creștin ortodox și rămas credincios acestei confesiuni - în ciuda insistenței Papei de a trece la biserica romano-catolică și a unor zvonuri că ar fi gata să îmbrățișeze catolicismul, în schimbul recunoașterii lui de către Papă ca

Principe al Transilvaniei - Mihai Viteazul și-a creat prin acte de ordin religios (ctitor de lăcașuri religioase, reformator în timpul domniei a vieții religioase în direcția întăririi și creșterii prestigiului sacerdoțiului) imaginea de bun creștin, imagine receptată ca atare de contemporani. Această trăsătură a personalității lui Mihai Viteazul i-a dictat angajarea în cruciada europeană antiotomană și i-a înlesnit motivația religioasă a acțiunilor sale politice, diplomatice și militare. Mihai a fost "onoarea ortodocșilor", avea să spună vistiernicul Stavros, iar Gh. Palamed socotea că "Mihai a făptuit din zel dumnezeiesc și de multă milă ce-i era de creștini și de întreaga Țară Românească".

O altă trăsătură definitorie a personalității lui Mihai Viteazul a fost asumarea responsabilă, în calitate de domn, a tradiției politice a țării, căreia el îi va da noi dimensiuni. Conducător al unei țări situate în prima linie a confruntării cu Imperiul otoman, Mihai Viteazul a înțeles că, față de schimbările ce se manifestau în viața internațională nu poate fi indiferent, nu poate fi neutru. Aceste schimbări trebuiau folosite pentru a da un nou curs statutului politic al Țării Românești, care suporta tot mai greu povara dependenței de Poarta otomană.

O putere independentă în jocul de interese politice

Înzestrat cu un deosebit simț diplomatic, conturându-și lucid planurile de acțiune, Mihai Viteazul a căutat să întrețină strânse relații cu voievozii Moldovei, cu principii Transilvaniei, cu conducătorii mișcării de eliberare a popoarelor din Balcani și cu organizatorii cruciadei antiotomane pentru a iniția și duce cu sorți de izbândă lupta împotriva turcilor. În prima sa fază, planul politic al lui Mihai Viteazul a vizat eliberarea țării, înlăturarea dominației otomane. Domnul prezenta interesul statului român, ca o cauză a lumii creștine, scopul urmărit de el fiind transformarea țării sale în "scut de apărare" a întregii creștinătăți.

În vederea luptei împotriva turcilor domnul român a căutat, totodată, să ia măsuri pe plan intern, să consolideze instituția domniei, să-i sporească veniturile, să lovească în boierimea anarhică, considerând valabil și pentru Țara Românească principiul monarhismului de factură autoritară. A fost reorganizată oastea, făcând să crească efectivele unităților de mercenari, oșteni instruiți, înzestrați cu arme de luptă perfecționate. Mărturiile vremii subliniază faptul că Mihai Viteazul ținea să arate cu orice prilej că întreaga putere se află în mâinile lui și că oricărui împotriviri el îi va răspunde cu cele mai aspre măsuri.

Succesul luptelor declanșate împotriva turcilor, în toamna anului 1594 și în iarna anului 1595, a impresionat atât de mult pe contemporanii încât teatrul de război în care acționa Mihai Viteazul a început să concentreze atenția observatorilor politici. Rapoartele lor cuprindeau aprecieri elogioase cu privire la energia manifestată de români în înclăștările cu turcii și tătarii, reliefând, totodată, calitățile militare ale lui Mihai Viteazul.

Cu anul 1596 s-a trecut de la faza confruntărilor militare la cea politico-militară a războiului de eliberare a Țării Românești. Defecțiunile intervenite în sistemul de alianță creștină l-au făcut pe Mihai Viteazul să amplifice în activitatea sa dimensiunea politico-diplomatică, fără să renunțe la cea militară. El a căutat să îmbine, în interesul consolidării victoriilor obținute, al libertății țării și restabilirii hotarului ei pe Dunăre, acțiunea militară ofensivă cu tratativele de pace.

Întrucât domnul român reușise

să impună Țara Românească ca un important factor de echilibru între Imperiul otoman și Imperiul romano-german, fiecare din aceste puteri căuta să-l atragă de partea ei. Conștient de rolul care i se acorda de forțele angajate în conflict, dorind să nu fie un instrument al vreuneia dintre ele, ci o putere în jocul de interese politice, care se manifesta în centrul și sud-estul Europei, Mihai Viteazul va urmări atent schimbările politice care interveneau și-și va clarifica, în perioada 1596-1598, propriul plan politic, pus în aplicare în anii 1599-1600.

Perioada 1596-1598, prin desfășurarea evenimentelor în care domnul român a fost implicat s-a dovedit hotărâtoare pentru saltul, în gândirea lui politică, de la medieval la modern. Din deziluzia realizării alianței "creștine", care să conducă la înfăptuirea "Republicii creștine", idee devenită anacronică, s-a născut hotărârea constituirii unei monarhii puternice în spațiul locuit de poporul român...

Reacție românească la planurile străine de dominație

Planul lui Mihai Viteazul, născut dintr-o necesitate strategică și politică, pregătit, însă, de o lungă evoluție istorică, avea să se înfăptuiască treptat, în conjuncturi politice complexe de mare risc pentru domn, ca o reacție românească la planurile dominatoare străine.

Izvoare istorice variate probează că în realizarea planului său Mihai Viteazul a avut în vedere unitatea etnică a locuitorilor din Țara Românească, Transilvania și Moldova, ca un factor esențial în construcția politico-statală avută de el în vedere.

Titlul pe care și l-a atribuit, de "domn al Țării Românești și al Ardealului și a toată țara Moldovei", ca și crearea unei pececi cu stemele reunite ale celor trei Țări Române făceau evidentă cristalizarea gândului nutrit de Mihai Viteazul de a transforma în realitate politică "Dacia", imaginată de umaniști, de a realiza un mare stat românesc. Părțile componente ale acestuia aveau să-și continue formele tradiționale de organizare, dar erau subordonate autorității supreme a lui Mihai Viteazul.

Structurile social-economice existente în Țările Române, cu o țărânie împovărată de dări și o slabă dezvoltare a orașelor, ca și rapidele schimbări politice pe plan intern, cât și extern, nefavorabile domnului român, l-au lipsit pe acesta de mijloacele materiale de care dispuneau monarhiile absolute ai vremii și de răgazul necesar desfășurării operei politice înfăptuite. Unirea temporară a Țărilor Române, realizată prin geniul militar și arta diplomatică a lui Mihai Viteazul, avea să slujească însă ca situație de referință și model stimulator în strădaniile pentru construcția treptată a statului modern român independent și unitar.

Dacă amintirea lui Mihai și a faptei lui a dominat istoria modernă a poporului român, procesul de modernizare desfășurat sub semnul său s-a identificat cu cel de europenizare; societatea românească s-a desprins de o lume revolută și s-a încadrat în noul sistem instituțional european, pe care progresul istoric îl reclama. Astăzi, când conceptul de Europa are sens de univers cultural, de stare de spirit, de efort creator în găsirea de structuri economice și politice care să asigure dezvoltarea liberă a popoarelor și a identității lor statale, ca și a legăturilor dintre ele, de natură să ducă la sinteza europeană, România găsește, în trecutul ei, rațiunea și speranța, adică forța de a face față destinului ei, românesc și european.

*Prima parte a articolului a apărut în nr. 97 al revistei noastre, sub titlul "România și conștiința europeană".

PUNCTE DE VEDERE

URIAȘE DECALAJE ECONOMICE

Dr. CONSTANTIN CIUTACU,
director științific al Institutului de Economie Națională.

După primul război mondial, problemele crizei economice, comerciale și financiare ale unor țări din Europa au fost amplificate de unele dezintegrări teritoriale, de perturbarea legăturilor economice, vis-à-vis de formarea altor economii naționale și de pierderile și respectiv despăgubirile de război. Atunci s-a cerut convocarea unei conferințe europene pe probleme economice și financiare, care să împiedice falimentul Europei; s-a organizat astfel Conferința de la Genova. În mare, problemele actuale din economia Europei sunt aceleași cu acelea de acum 70 de ani; este vorba, desigur, numai de o diferență de nivel și de resurse, dar și de alți indicatori de consum.

Și înainte de primul război mondial, ca și după acesta și, mai ales, în prezent, apostolii refacerii Europei - cum îi numea Virgil Madgearu - "sunt convinși că dacă restabilesc piețele libere și se întemează într-o oarecare măsură valuta restul se poate lăsa să meargă de la sine". "Dacă acest punct de vedere ar corespunde realității, soluția ar trebui să fie la îndemâna oricui. Este, însă, o mare distanță de la postulatul libertății comerciale a piețelor și până la posibilitatea realizării sale atunci când stau în cale obstacole de natură politică, ca problema rusă, și de natură economico-financiară, ca aceea a valutei, care dacă are un substrat economic, are și o puternică coloratură politică".

Înainte de primul război mondial, mai mult de jumătate din produsele alimentare ale Europei erau oferite de Rusia și acestea erau plătite cu produse industriale pe care nici-o piață nu le-ar fi putut absorbi. Astăzi, situația s-a schimbat foarte mult dar echilibrul comercial european nu se va putea niciodată realiza dacă Rusia și țările est-europene, în totalitatea lor, nu vor participa la piața comună europeană atât în calitate de importatori, cât și în cea de exportatori. În spațiul est-european, incluzând și Rusia și toată Iugoslavia, trăiesc astăzi cca. 347 mil. persoane iar în Piața Comună lărgită populația este de aproximativ 368 mil. oameni.

Problema fundamentală a oricărei economii, inclusiv a continentului european în ansamblul său, o reprezintă venitul și legat de acesta, decalajul existent între diferite țări. Situația comparativă a venitului mediu anual pe locuitor - PNB exprimat în dolari SUA - pune în lumină decalaje enorme, revoltătoare; România realiza în

1993 un PNB de numai 25,4 miliarde dolari, cifră ce reprezenta cca. 0,30% din totalul produsului brut al Europei, deși ea deținea aproximativ 3,2% din populația continentului. Produsul național brut pe locuitor al României (1120 dolari SUA pe an) reprezenta cca. 5,7% din nivelul mediu realizat în 1993 de țările Comunității Europene. Comparativ cu Elveția, de pildă, produsul pe locuitor al României a fost în 1993 de 32,5 ori mai redus.

Pentru a atinge nivelul actual al mediei comunitare a venitului actual pe cap de locuitor, României i-ar fi necesari: 4 ani, în ipoteza în care, în fiecare an, venitul pe locuitor realizat de țara noastră s-ar dubla; 7 ani, dacă acesta ar crește cu 50% pe an; 16 ani, la o sporire anuală cu 20% și 30 ani, la o creștere medie anuală de 10%.

Cum nici aceste țări nu vor sta pe loc, dacă venitul mediu pe locuitor în Uniunea Europeană ar crește cu 3% pe an, României i-ar fi necesari 44-45 de ani în ipoteza creșterii anuale cu 10%, 26-27 ani pentru o sporire anuală a venitului cu 15% și 19-20 ani dacă produsul național pe locuitor ar spori cu 20% pe an; nivelul venitului pe locuitor la care am ajunge noi și media Uniunii în aceste ipoteze ar fi de aproximativ 74-75 mii dolari pe an la o rată a creșterii anuale de 10%, 48-49 mii dolari la o creștere de 15% pe an și, respectiv, 35-36 mii dolari pentru o creștere de 20% pe an în România.

Mărimea venitului pe locuitor nu poate fi absolutizată dar asemenea calcule se cer totuși avute în vedere. În 1989, exportul deținea în România, în PIB cca. 21%, aproximativ 450 dolari pe locuitor, iar importul cca. 16,9% din PNB și aproximativ 364 dolari pe locuitor. Dacă aceste ponderi ar fi egale cu cele din statele Uniunii Europene (în fapt, ele sunt mai mici), veniturile din exportul pe locuitor în respectivele țări ar însuma anual cca. 4-5000 dolari, iar importurile 3300 dolari. Tratatul comercial "egal" s-ar aplica la aceste țări pentru o valoare a PNB pe locuitor provenit din exporturi și importuri de 7-8000 dolari, în timp ce, pentru România, tratamentul egal de care am beneficia ar susține numai un nivel al PNB pe locuitor de 800 dolari.

La aceste enorme decalaje, deschiderea economiei românești nu ar putea evita în nici un fel "monopolul" și "dumpingul" impuse prin însuși tratamentul

egal, nediscriminatoriu; politica ușilor larg deschise înseamnă o autodiscriminare promovată și acceptată uneori cu bunăștiință. România și țările est-europene, în ansamblul lor, nu au nevoie de un parteneriat și de un tratament egal în politicile comerciale și financiar-monetare; acesta ar fi din start discriminatoriu și favorabil celor puternici; aceste state au nevoie de o cu totul altă ordine economică și financiară europeană și mondială. Cu cât aceasta va veni mai târziu, cu atât pericolele social-politice și militare care pândesc Europa și pe care tranziția din Est le acutizează vor fi mai mari și din ce în ce mai apropiate. Problema conservării și creșterii venitului mediu pe locuitor prin toate căile și mijloacele posibile - inclusiv politicile comerciale și ale cursului de schimb - reprezintă un criteriu esențial al evaluării strategiilor și politicilor economice promovate de anumite state și guverne. Cu atât mai mult, o asemenea nevoie este vitală pentru România, cu cât, în ultimii ani, venitul pe locuitor a scăzut dramatic în termeni reali absoluți dar și relativi; scăderea este concomitent și reală dar și artificială.

Produsul intern brut a însumat, în anul 1989, cca. 800 mld. lei și, respectiv, 50 miliarde dolari; pe locuitor, acesta a fost de aproximativ 2160 dolari; în 1993, PIB a fost de 19738 mld. lei și, respectiv, 25,4 mld. dolari, la un curs de cca. 778 lei/dolari SUA, pe locuitor revenind 1120 dolari. În lei constanți, în 1993, indicele PIB a fost de 0,75 față de 1989, semnificând o scădere de 25 puncte procentuale; exprimată în dolari, scăderea a însumat 49,2 puncte procentuale. Cu alte cuvinte, prin deprecierea monetară, PIB a scăzut de la 37,5 mld. dolari la 25,4 mld. dolari, deci cu cca. 12,1 mld. dolari, în timp ce prin diminuare și blocarea producției, scăderea a însumat 50-37,5 = 12,5 mld. dolari.

Practicarea unei politici comerciale care în fiecare an a însemnat un deficit al balanței comerciale (3,4 mld. dolari în 1990, 2,1 mld. în 1991, 1,4 mld. în 1992, 1,13 mld. în 1993 și probabil sub 1 mld. dolari în 1994 - deci un total de peste 8 mld. dolari în 5 ani) - împletită cu permanenta devalorizare a monedei naționale înseamnă și transfer de PIB în afară și scumpirea permanentă a datoriei acumulate; în același timp, trecerea la privatizare prin participare străină de capital duce la scumpirea aportului participării externe și diminuarea ponderii capitalului național în cadrul unor societăți mixte.

Datoria externă se acumulează în dolari pentru care se vor plăti dobânzi și rate tot mai împovărătoare în lei din ce în ce mai slabi și mai mulți în viitor, creându-se o bază sigură și durabilă pentru deficite bugetare. Asemenea evoluții sunt oarecum similare și pentru alte țări est-europene care bat la poarta comunității pentru integrarea economică.

ECONOMIA TRANZIȚIEI

MODERAREA CREȘTERII SALARIIILOR ȘI DIALOGUL SOCIAL

Dr. IOSIF BATI,
Institutul de Cercetare Științifică în domeniul Muncii
și Protecției Sociale

O problemă mult controversată în prezent este Ordonanța de urgență a Guvernului cu privire la moderarea creșterii salariilor. Este nevoie de o astfel de moderare, mai ales într-o perioadă de inflație și criză economică? Răspunsul nu este deloc simplu. Desigur, orice economist, și nu numai din țara noastră, trebuie să recunoască faptul că între creșterea salariilor și productivitatea muncii, respectiv performanța economică, există o strânsă corelație. Există un adevăr economic care nu poate fi negat: nici o economie nu poate consuma mai mult decât produce și în plus, dacă vrea să se dezvolte, mai trebuie să facă și acumulări în vederea unor investiții de dezvoltare. Evident, în aceste condiții, statul, care în prezent este încă cel mai mare proprietar, are datoria să se implice în politica economică prin elaborarea și punerea în aplicare a unui plan de dezvoltare economică și socială pe un termen mediu (4-5 ani), adaptat la cerințele economiei de piață și întemeiat pe pârghii economice și financiare. Pe această bază, statul ar trebui să urmărească cu răspundere realizarea corelației fundamentale amintite. Fără o astfel de implicare, se încurajează factorul inflaționist, acest veritabil flagel economic al vremurilor noastre.

În același timp, trebuie să se țină seama de câțiva factori importanți, și anume: gradul de sărăcie al populației și de limitele suportabilității acesteia, diferențierea mai mult sau mai puțin justificată a salariilor din diverse sectoare de activitate, metodele posibile de folosit pentru moderarea creșterii salariilor.

Sarcina unor segmente largi ale populației este evidentă. Ca urmare, corecturi ale salariului minim, ale pensiilor, ale salariilor în general și ale altor categorii de venituri ale populației sunt necesare. Întrucât, însă, posibilitățile economiei și ale bugetului sunt restrânse, aceste corecturi, evident, nu pot fi făcute pe măsura necesităților și în mod simultan. În această situație, o soluție ar fi să se stabilească, la nivelul forțelor care guvernează, pe baza dialogului social, nivelul real acceptabil și, totodată, posibil de realizat într-o perioadă eșalonată pe 2-4 ani al salariului minim și al celorlalte venituri bănești ale populației, ce se află încă în competența statului, care să nu fie însă anihilate ulterior prin inflație. Calculele efectuate cu privire la cheltuielile minime pentru un trai decent ar putea să

constitue o bună bază de discuție. Acceptarea unei astfel de baze este, fără îndoială, mai eficientă și mai eficientă decât ignorarea unor astfel de calcule sau vehicularea unor zvonuri sau informații neverificate. De pildă, deseori se afirmă că mulți șomeri, după unii peste 80% din totalul acestora, prestează, prin cumul cu ajutoarele de șomaj, activități remunerate. Singura soluție viabilă în această problemă rămâne dialogul social axat pe realism și informații veridice.

Diferențierea actuală a salariilor în economie este rezultatul unor presiuni sindicale, al poziției de monopol pe care încă o exercită unele regii autonome, precum și al dezvoltării fără precedent a activităților financiar-bancare și de asigurări. Deși, în aceste cazuri, salariile medii realizate sunt de 2-3 ori mai mari decât media pe economie, ele nu pot fi justificate prin performanțele reale obținute. În același timp, în comparație cu cerințele unui nivel de trai decent, ele nu pot fi considerate ca fiind exagerate. Evident, nu se poate pune problema reducerii salariilor în aceste sectoare. Dimpotrivă, problema este aceea a creșterii raționale a salariilor, însă într-o strictă concordanță cu performanțele obținute. Totodată, salariile medii mult rămase în urmă în alte ramuri ale economiei (industria ușoară, îndeosebi cea textilă și de încălziminte, industria alimentară, comerțul, administrația publică etc.), pe măsura creșterii performanțelor, vor trebui să fie majorate. Elaborarea unei concepții fundamentale, a unei ordini de prioritate și a unei eșalonări în timp a unei astfel de acțiuni, pe baza aprecierii realiste a evoluției și a posibilităților economiei naționale, presupune, de asemenea, dialogul social cu toate părțile implicate.

În legătură cu metodele posibile de folosit pentru moderarea creșterii salariilor pot fi examinate și alte mijloace de moderare decât cele preconizate prin aplicarea unui impozit suplimentar masiv de 500% asupra depășirii fondului de salarii admisibil.

O primă alternativă privind moderarea creșterii salariilor și legarea acesteia de performanța economică ar putea să fie înseși negocierile privind contractul colectiv de muncă și indexarea salariilor. În prezent, încă se aplică concepția acoperirii prin indexare a unei părți de 70-80% din rata inflației, ceea ce conduce, evident, la scăderea puterii de cumpărare a acestora. În

ȘI INTERESUL NAȚIONAL

PUNCTE DE VEDERE

condițiile în care, așa cum rezultă din declarațiile oficiale, economia noastră s-a stabilizat la nivel macro iar pentru anul 1995 se prevede o creștere de 2,8% a produsului intern brut (P.I.B.), indexarea ar trebui să acopere în proporție de 100% rata inflației. În plus, ținând seama de creșterea P.I.B. și, deci, a posibilităților economiei naționale, ar trebui să se aibă în vedere o sporire medie a salariilor la cca. 50% din această creștere. În felul acesta, pe de o parte, s-ar păstra, în limite acceptabile, principalele corelații la nivelul economiei naționale, și, pe de altă parte, s-ar lărgi în limite raționale piața internă, în vederea absorbirii produselor și serviciilor oferite, în locul alimentării de către acestea a stocurilor și a blocajului financiar. Diferența între 50-100% din creșterea P.I.B. ar putea fi și folosită pentru introducerea unor corecturi ale diferențierii salariilor între diverse ramuri ale economiei în concordanță cu prioritățile ce se vor conveni între partenerii sociali.

În condițiile menținerii stabilității economiei și ale relansării acesteia, astfel de negocieri

colective ar putea să se refere nu numai la un orizont de un an, cum se procedează în prezent, ci la un orizont de 2-4 ani, ceea ce ar contribui în plus la stabilitatea economică.

O altă alternativă privind moderarea creșterii salariilor ar putea să fie impozitul pe profit. Contul de profit și pierdere, evidențiat în bilanțul contabil, prezintă suficiente elemente de analiză ale exercițiului financiar încheiat și precedent. Ele se referă la veniturile obținute, cheltuielile efectuate, din care cele privind remunerațiile personalului, profitul sau pierderea realizate. În situația în care rata profitului scade în raport cu perioada precedentă, datorită creșterii cheltuielilor cu remunerațiile personalului într-o proporție mai mare decât creșterea veniturilor, s-ar putea aplica un impozit progresiv pe profit. În plus, s-ar putea folosi și o analiză, pe baza utilizării unor indici cu structura fixă, cu privire la proporția în care veniturile obținute s-au datorat efortului propriu, respectiv creșterii prețurilor față de perioada precedentă.

IMPACTUL SOCIAL AL CRIZEI PIETEI FORȚEI DE MUNCĂ (II)

Conf. dr. NEDELEA CHIRA PĂRĂLUȚĂ

Depășirea stării de criză prin aplicarea unor programe de restructurare, de re tehnologizare, de reconversie și perfecționare a forței de muncă în concordanță cu cerințele pieței muncii necesită investiții considerabile. Investiția, deși constituie acel motor care pune în mișcare economia în ansamblul ei, ea este astăzi un puternic factor restrictiv cu putere de erodare a cererii de forță de muncă. Afirmatia lui J.M. Keynes că investiția este "forța motrice autonomă în economie" își dovedește pe deplin valabilitatea și în prezent. În cazul țării noastre, investiția și-a pierdut acest rol, ea cunoscând o continuă scădere. În 1994 investițiile reprezentau doar 52,6% din totalul celor din 1989, deci, o reducere cu peste 47% într-o perioadă când se vorbește până la saturație de restructurarea și re tehnologizarea aparatului productiv. Diminuarea investiției concomitent cu scăderea absolută a P.I.B. sunt factori principali care concură la erodarea cererii de forță de muncă.

Într-o asemenea situație s-ar putea spera la o redresare a investiției prin creșterea rolului surselor atrase din interior și exterior. Realitatea ne-a demonstrat că latura restrictivă a pârghiilor economice a dominat spectrul economic românesc. De pildă, creșterea galopantă a prețurilor a redus veniturile reale ale populației ceea ce a avut un efect negativ asupra economiilor a celor peste un milion de persoane devenite șomere care, la rândul lor, au suportat și efectele inflației. Compensarea pierderilor de venit nominal și diminuarea celui real s-au făcut pe seama economiilor dacă au existat. O atare situație a avut și are ca efect restrângerea cererii de produse și servicii fapt ce influențează negativ asupra posibilităților de revigorare, de relansare a economiei și de absorbție a forței de muncă. Remarcăm faptul că România, într-un timp record, înainte ca mecanismele pieței să se constituie și să funcționeze în plenitudinea lor, a reușit să sincronizeze scăderea producției cu inflația și șomajul, fenomen denumit slumflație, cunoscut și în țările dezvoltate în a doua jumătate a anilor '70.

Depășirea acestei stări, după cum se poate constata, este dificilă, deoarece necesită concentrarea și amortizarea în politica economică a unor măsuri ce vizează restabilirea echilibrului pe ansamblul piețelor, fapt ce necesită o perioadă mai îndelungată, iar costurile sociale sunt mult mai mari. Evoluția indicatorilor economici deosebit de lentă, persistența inflației, linia ascendentă a prețurilor, erodarea veniturilor reale și menținerea șomajului la cote ridicate, însoțit de extinderea sărăciei la numeroase segmente, categorii ale populației, reprezintă paleta de culori sumbre a unei țări ce spera după 1989 la mai bine.

Liberalizarea prețurilor nu a constituit acel element care să stimuleze pe agenții economici în ocuparea de poziții avantajoase pe piață prin confruntare la nivel de preț. Lipsa unor condiții pregătitoare pentru derularea concurenței între agenții economici, ca și poziția de monopol al proprietății de stat restrângeau aria de concurență, precum și existența unei cereri de produse nesatisfăcută la acea dată au generat, cum era și firesc, o creștere galopantă a prețurilor greu de stăvilit. Efectul s-a propagat asupra costurilor prin scumpirea factorilor de producție, reducându-se capacitatea competitivă a agenților economici pe piața externă și, totodată, a capacității de absorbție a pieței interne, ca urmare a erodării puterii de cumpărare.

Restrângerea cererii de produse și servicii a avut efect de contracție a activității economice cu putere de inducție asupra pieței muncii.

În acești cinci ani, paradoxal, dar real, salariile nominale au crescut prea puțin pe seama indexării, corelate cu prețurile crescătoare și ele, dar galopant. Baza reală de justificare economică este frântă pentru ambele situații. Salariile nominale cresc fără a avea la bază suportul de productivitate necesar, materializat în spor de bunuri și servicii, ceea ce obligă pe agentul economic să mărească prețul, recuperând creșterea de salariu precum și un profit considerabil în condițiile unei economii al cărui mecanism este dereglementat și lipsit de cadrul instituțional care să corecteze la timp fenomenele cu tendință perturbatorie.

Adoptarea de măsuri monetare în a doua jumătate a anului 1993 a avut un efect de temporizare a inflației. Pe termen lung, măsurile monetare nu pot stăpâni inflația dacă nu sunt însoțite de redresarea economiei, de ritmuri de creștere economică importante.

Blocajul financiar care, la rândul său, a perturbat relațiile dintre agenții economici, s-a transformat într-un instrument de durată de erodare a capacității de plată și de ruinare a multor întreprinderi chiar competitive, concurând cu "succes" la adâncirea dezechilibrelor pe ansamblul economiei naționale. În prezent, multe întreprinderi suportă încă efectele blocajului financiar cu tot efortul de relansare a activității economice. În aceste condiții, concedierile au căpătat un caracter de masă, iar șomajul este și de lungă durată.

Politica de subapreciere a blocajului financiar, de întârziere în luarea de măsuri de deblocare prin adoptarea unei legislații care să oblige pe agenții economici să-și achite obligațiile într-un termen scurt, a adâncit și mai mult criza economică cu repercusiuni negative asupra pieței muncii. Acordarea de credite cu dobândă excesiv de ridicată agenților economici pentru deblocarea financiară doar

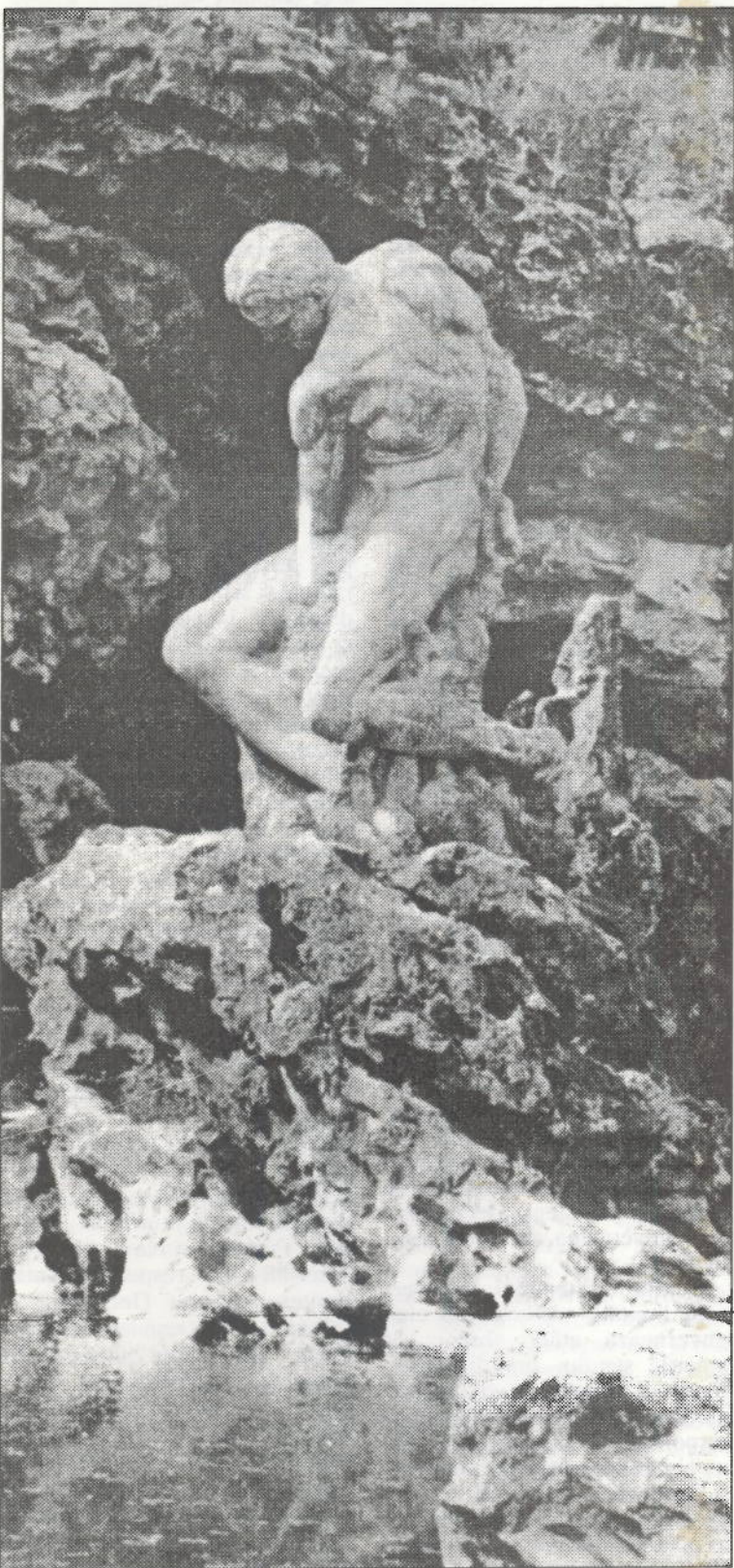
parțial și-a atins scopul. Pe termen lung, apar efectele nefavorabile ale creditului scump.

În țara noastră, creditul scump, practicat în perioada de criză, a devenit un factor de erodare a veniturilor întreprinderilor, iar pe termen lung, îndeosebi datorită lipsei de corelație între rata dobânzii și cea a profitului, se transformă într-un bumerang. Experiința țărilor dezvoltate a demonstrat că, în perioada de criză prelungită, practicarea creditului cu dobândă real negativă a constituit un stimulent pentru sporirea investițiilor ca factor motor în relansarea economiei. Trecerea la politica ratei dobânzii mai scăzute are un efect benefic pe termen mediu și lung. Dar efectul economic al ratei dobânzii mai scăzute, în zilele noastre, parțial este redus de impactul anterior al creditului scump, precum și de alți factori cu caracter restrictiv pentru economia națională. Deci, pentru mulți agenți economici - debitori - creditul mai ieftin de azi nu poate constitui o sursă atrasă la sporierea investiției date fiind marile datorii a căror scadență pentru mulți a sosit de mult, anulând sau diminuând până la zero profitul.

Corelația curs de schimb-inflație, oscilațiile pe piața valutară cu amplitudine mare au provocat fluctuații puternice ale prețurilor factorilor de producție, mai ales la cei proveniți din import având ca efect scumpirea produselor românești, reducând gradul de competitivitate. Totodată, schimbarea, în sus, a cursului valutar la intervale scurte de timp a împiedicat pe agenții economici să-și stabilească o strategie pe termen mediu privind relația costuri-productivitate, profit-investiții, dezvoltare-ocuparea forței de muncă. În cazul unui umăr mare de întreprinderi efectul creșterii productivității muncii a fost anulat de sporierea imprevizibilă a prețurilor factorilor de producție printr-o singură mișcare a cursului dolarului. Lătinirea exportului prin intermediul cursului valutar nu a putut avea efectul așteptat în condițiile oscilațiilor bruște și frecvente ale devalorizării monedei naționale și ale funcționării economiei în anormalitate, în ineficiență. Este evident că, dacă s-ar fi mers pe un deficit mai mare, în condiții de criză, chiar dacă ar fi sporit inflația, s-ar fi putut evita prăbușirea investițiilor, mai ales în domeniile în care statul are un rol important, s-ar fi creat o anumită sursă de cerere și, deci, pe termen mediu, economia ar fi cunoscut o relansare și creștere economică. Dar, contrar practicilor din țările dezvoltate, în România se duce o politică de austeritate când există o foamă de investiții.

Din păcate, erodarea cererii de forță de muncă, sub impactul factorilor menționați, cu caracter restrictiv asupra dezvoltării nu a putut fi stăvilită nici de apariția și dezvoltarea sectorului privat, deși a absorbit un număr important de persoane disponibilizate din sectorul de stat și cooperatist.

La toate acestea trebuie să adăugăm și modul cum s-a înțeles să fie redefinit rolul statului în această perioadă de tranziție. Subapreciindu-se rolul său și supraevaluând rolul pieței, care, de fapt, era în formare, în menținerea echilibrului economic. Restabilirea echilibrului pe piața muncii presupune corectarea direcției de utilizare a pârghiilor și instrumentelor economice în direcția stimulării agenților economici în relansarea producției și a serviciilor, cu impact direct asupra cererii de forță de muncă.

"Gigantul" din Parcul Libertății.
Sculptor: D. Paciurea

Societate, comunicare și valori

(Continuare din pag. 1)

Depinde, însă, de societate, de colectivitățile umane dacă înlesnesc sau nu circulația de cunoștințe sau - în cadrul temei pe care o dezbate acest ciclu de articole - comunicarea socială de valori aflate în serviciul civilizației, al prosperității materiale și spirituale.

În legătură cu asemenea aspecte, comparând statele moderne din Occident cu ele însele așa cum "funcționau" în secolul al XIX-lea, ziarul italian "Corriere della sera" observă discrepanțe relevante sub aspectul contribuției societății la instruirea și emanciparea individului. Iată, citată mai pe larg, opinia sau constatarea ziarului italian: "Statele din secolul al XIX-lea, cu înrolările masive în armată, investeau foarte mult în pregătirea socială. În special, datorită înrolărilor militare, mase de țărani aveau prilejul (sau erau nevoite) să facă în câteva zile un salt de secole: veneau din văgăunele satelor cu trenul la oraș, unde se încălțau pentru prima dată cu pantofi, se hrăneau în mod regulat și din abundență, învățau carte. Statele «moderne» nu întreprind nimic asemănător în domeniul pregătirii. Și totuși ar putea să facă, folosind în mod diferit un mijloc care are efecte uriașe: televiziunea publică. Este inacceptabil ca televiziunea publică să se irosească, așa cum se

întâmplă acum, în scopuri predominant comerciale. Dimpotrivă, prin intermediul televiziunii, statul trebuie și poate să ofere posibilități egale de acces la forma cea mai modernă și mai de preț a bogăției: la bogăția constituită din cunoștințe".²⁾

Prin urmare, este tot mai larg răspândită ideea că prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă se poate desfășura o fructuoasă activitate de îmbogățire a cunoștințelor fără ca aceste mijloace să-și piardă funcția lor generală, de informare și de divertisment, de petrecere în mod util a timpului liber, ca în cazul radioului și televiziunii, mai ales. În această ordine de idei, ziarul italian susține însă că, în condițiile când televiziunea a devenit preponderent o anexă a vieții comerciale, "este necesar un mod radical deosebit de a face programe de televiziune". În opinia ziarului, "televiziunea nu este un adevărat serviciu public dacă se limitează să filmeze lecții adevărate și apoi le transmite la ore absurde. Va deveni astfel numai dacă și când va reuși să găsească forme și moduri eficiente de cultură materială de masă, factor esențial pentru creșterea valorii capitalului uman".³⁾

De aici și problema complexă a modului de utilizare a televiziunii, obiect mult dezbătut încă de la începutul deceniului trecut în țările occidentale. O lucrare de

sinteză în acest domeniu⁴⁾, releva astfel că dacă civilizația imaginii, a informaticii și electronicii nu face loc unei analize pertinente și eficiente social asupra manierei în care noile limbaje ale comunicării pot fi stăpânite și utilizate și nu oferă cetățenilor noi posibilități de a se instrui, de a fi creatori și responsabili, există riscul de a limita comunicarea, de a o supune tentației înăbușitoare a unui "funcționalism al răului", îndepărtând-o, cu voie sau fără intenție, de valorile autentice. În plan social, consideră autorii, mijloacele de informare în masă nu mai sunt și nu mai trebuie să fie a patra sau a cincea putere în societate, ci un spațiu public, al dezbaterii și comunicării democratice, ecoul mediatic devenind criteriul de apreciere, de evaluare atât a eficienței acțiunii sociale a mass-media cât și a justeții unei idei sau alteia, a viabilității argumentelor utilizate, în cele din urmă, a valorilor propagate sau susținute. Altfel spus, consistența relației dintre comunicare și societate (sau invers) constă în consistența valorilor acreditate sau transmise.

Este de la sine înțeles că nu altfel stau ori ar trebui să stea lucrurile în societățile aflate în tranziție, în cadrul cărora comunicarea socială, sub toate formele ei, ar trebui să servească onest clarificării problemelor viitorului social-economic al oamenilor, ajutându-i să se instruiască pentru a se adapta acestui viitor.

- 1) Taichi Sakaya "The Knowledge - Value Revolution".
- 2) "Corriere della sera", 13 aprilie 1995.
- 3) Idem.
- 4) Armand et Michèle Mattelart, *Penser les medias*, Ed. la Découverte, Paris, 1991.

Drepturile omului și politica egalității

Prof. dr. MARIN VOICULESCU

Care este raportul adecvat dintre binele obștesc și dreptul indivizilor de a-și exercita liber voința? Cumpănită de multă vreme, această întrebare i-a preocupat pe gânditori ai iluminismului ca Locke, Hobbes și Rousseau, dar ea nu și-a găsit încă răspuns, preocupând și politologi contemporani (Benjamin Barber), care analizează raportul ideal dintre drepturi și democrație. El a ajuns la concluzia că drepturile acordate cetățeanului unei țări democratice aduc cu sine nu numai libertăți individuale și îndreptățirea la revendicările categoriei cu interese specifice din care face parte individul, ci și responsabilități față de societate.

Drepturile nu se opun democrației, ci o însoțesc iar dacă drepturile și democrația nu progresează împreună, ele nu progresează nicidecum. Drepturile transformă dorințele în revendicări capabile să exercite o mare forță în societățile civile, care consideră retorica drepturilor legitimă. Chiar individul luat ca atare se constituie într-un element social, ale cărui revendicări adresate altora implică atât egalitate, cât și reciprocitate.

Între drepturi și democrație există o corelație simplă, dar viguroasă: drepturile universale necesită în mod logic egalitate; filosofic spus, drepturile implică egalitatea celor care și le revendică, iar democrația este politica egalității, drepturile promovând la rândul lor emancipare, sufragiu și împuternicire.

Drepturile sunt legate în mod logic de democrație și egalitate și ca urmare a caracterului lor în esență social. În "Contractul social", Rousseau remarcă, încă în 1762, că, deși dreptatea coboară din ceruri, "dacă am ști cum să o primim, nu am avea nevoie nici de stat, nici de legi". "Există fără nici o îndoială o dreptate universală ce decurge numai din rațiune", continua el; "dar pentru a fi recunoscută în rândul oamenilor, această dreptate trebuie să fie reciprocă... trebuie să existe convenții și legi care să îmbine drepturile cu datoritiile".

Dacă drepturile implică egalitate și, pentru a fi eficiente, necesită un sistem de recunoaștere mutuală, regimul cel mai compatibil cu drepturile individului nu este nici sistemul de guvernare limitată, descentralizat, nici sistemul filtrat de guvernare prin reprezentare, ci pur și simplu democrația - definită de sufragiu universal și autoreglementarea colectivă prin legi. Democrația este guvernarea pe calea egalității.

Conform sistemului de guvernare limitată, nu contează cine guvernează atâta vreme cât puterile statului sunt îngrădite. Sistemul republican de guvernare implică consimțământul și responsabilitatea poporului, dar nu și participarea și judecata lui.

Drepturile prosperă atunci când cei care se revendică sunt totodată cei cărora le sunt adreseate revendicările, când suveranul și supusul sunt una și aceeași persoană - cetățeanul. În lipsa rangului de cetățean și în

absența participării, drepturile pot deveni o șaradă, iar în lipsa responsabilității este posibil ca drepturile să nu fie întotdeauna aplicabile.

În secolul nostru, alianța puternică existentă în unele țări dezvoltate din Occident între drepturi și emanciparea politică, între revendicarea de a fi persoană și dreptul de a fi cetățean pare a fi în pericol. Într-o tot mai mare măsură drepturile s-au retras în spațiul privat pe care l-au creat implicațiile civice ale acelorași drepturi, permițându-ne să uităm că însăși existența și relevanța lor sunt legate de rolul de cetățean al individului. Drepturile obștești create odinioară sunt acum calificate drept inamici ai drepturilor, iar însușiunile politice prin intermediul cărora e asigurată existența și aplicabilitatea drepturilor sunt privite drept forțe externe și potrivnice.

Noțiunea de drepturi ca revendicare a accesului la participare politică și cea conform căreia participarea și responsabilitatea civică constituie fundamentul drepturilor au cedat în favoarea unor noțiuni conform cărora drepturile sunt posesiuni indisputabile ale indivizilor, care le obțin la naștere sau în virtutea apartenenței la o oarecare subcategorie specială a societății, netrebuind să facă nimic pentru a asigura aplicarea lor.

Eroziunea suferită de noțiunile privind sfera obștescă și binele comun și înflorirea liberalismului categoriilor cu interese specifice subminează conștiința cetățenească și drepturile obștești legate de ea. În condițiile privirii, individualismului radical și separatismului cultural, drepturile încetează să mai fie considerate drept o identitate civică ce se cere definită și câștigată. Echilibrul delicat dintre individ și comunitate pe care drepturile îl pot facilita este lezat. Drepturile aparțin indivizilor ca cetățeni, iar cetățenii aparțin unor comunități care au și ele drepturi.

Nu există, deci, motiv care să ne facă să nu folosim puterea drepturilor ca mijloace de legitimare a revendicărilor în scopul promovării binelui obștesc.

Oamenii au nevoie de drepturile care li se cuvin, dar ei trebuie să înțeleagă responsabilitățile pe care le implică aceste drepturi. Dacă sunt privite ca posesiuni private pe care le pot asigura judecătorii, mai curând decât ca bunuri obștești asigurate de cetățeni, drepturile se atrofiază. "Puterea îi învață să fie responsabili, iar responsabilitatea limitează puterea" (Jefferson).

Putem spune, așadar, că drepturile universale necesită în mod logic egalitate, iar democrația este politica egalității, că oamenii au nevoie de drepturile care li se cuvin, dar ei trebuie să înțeleagă și responsabilitățile pe care le implică aceste drepturi, faptul "că drepturile nu se opun democrației, ci o însoțesc, - iar dacă drepturile și democrația nu progresează împreună, ele nu progresează nicidecum".

PRIORITATE AGRICULTURII!

(Continuare din pag. 1)

A doua perioadă (1948-1991) o constituie epoca cooperativizării agriculturii. În această perioadă, majoritatea terenurilor agricole aparțin sistemului socialist (I.A.S. + C.A.P.) și reprezintă aproape 88%. Statul deținea 21,4% din suprafața arabilă a țării, proprietatea individuală deținea 12,1% (1,2 milioane ha.) mai ales în zona colinară și de munte.

În perioada 1955-1989 s-au făcut importante investiții tehnice în agricultură, dintre care menționăm: 3,2 milioane ha. amenajări pentru irigații, în sisteme mari (30.000-180.000 ha.); 2,2 milioane ha. amenajări antierozionale ale terenului agricol în zonele colinare; 2500 km-diguri împotriva inundațiilor. De asemenea, au fost construite 10 combinate de îngrășăminte chimice cu o capacitate totală instalată de 4,5 milioane anual substanță activă, 8 fabrici de pesticide (Dudești, Borzești, Râmnicu Vâlcea, Oradea, Ploiești, Timișoara, Făgăraș, Zlatna). La vremea respectivă se fabricau 250 tipuri de mașini și utilaje agricole, funcționau 6 uzine pentru producerea tractoarelor (Brașov - 2, Miercurea Ciuc, Craiova, Harghita, Oradea), 12 uzine ale Ministerului Agriculturii pentru utilaj agricol și piese de schimb (Medgidia, Năvodari, Ploeni, Arad, Piatra Neamț etc.), mai multe uzine pentru combine, semănători, combinatoare, pluguri, mașini pentru combaterea dăunătorilor etc., 2 uzine pentru utilaj de irigații, 76 complexe pentru creșterea industrială a porcilor și păsărilor, 60 complexe intercooperatiste pentru creșterea vacilor de lapte, 40 de fabrici de nutrețuri combinate, 33 fabrici pentru industrializarea sfeclei de zahăr, 10 fabrici moderne pentru industrializarea semințelor de floarea

soarelui, 18 abatoare moderne abilitate pentru export, mai multe silozuri pentru depozitarea cerealelor cu o capacitate de 12 milioane tone. În acest răstimp s-au pregătit 75.000 specialiști cu studii superioare agronomice, dintre care 48.000 sunt în activitate, 150.000 în școli profesionale (mecanici agricoli) etc. În sectorul de stat al agriculturii lucrau 155.200 muncitori, în sectorul cooperatist 1.910.000, în SMT-uri 238.200, iar în sectorul individual 490.000 țărani.

Deși România are condiții ecologice bune, comparabile cu cele ale Franței, totuși producțiile medii obținute la majoritatea culturilor de câmp și la produsele animale se situau sub 60% față de cele realizate în țările vest-europene. Cauzele care determinau aceasta au fost numeroase, dintre care menționăm: în primul rând cauze manageriale; alegerea conducătorilor la C.A.P. și I.A.S. se făcea "după dosar", după criterii politice și nu după competența profesională și managerială; stabilirea planului de producție, a structurii culturilor și a nivelului producției ce trebuia realizată se făcea de organele centrale fără un studiu amănunțit la fața locului. Există obligativitatea contractării aproape în întregime a producțiilor agricole cu statul. Se practicau prețuri fixe la produsele agricole pe perioade lungi de timp (1955-1981), necorelate cu reasezările de prețuri din amonte, fapt care explică marile datorii acumulate de C.A.P. - uri; întreprinderile au fost astfel decapitalizate prin politica economică practică. S-a instituit monopolul lucrărilor agricole în C.A.P. - uri prin S.M.T.-uri, la prețuri fixe și nenegociabile. S-au folosit cantități reduse de îngrășăminte și pesticide, de circa 20-25% față de țările Uniunii Europene. Să mai adăugăm și gradul scăzut de calificare profesională al multor

lucrători din unitățile agricole. Să reținem, de asemenea, dotarea tehnică precară, suprafața de teren arabil pe un tractor fiind de 80-100 ha, în timp ce în țările vest-europene este de 10-15 ha; lipsa capitalului circulant; un sistem de retribuție nestimulator ș.a.m.d. Și cu toate acestea, în perioada respectivă, agricultura a trebuit să susțină costurile protecției sociale și ale ritmului înalt de industrializare a țării.

Cea de a treia perioadă începe după 1991, odată cu apariția Legii 18/1991 a Fondului Funciar, care a înlocuit pe marele producător cu vechiul producător, fără inventar agricol, fără cunoștințe tehnice corespunzătoare unei agriculturi de performanță. Nu vreau să fac acum un rechizitoriu Legii 18/1991 a Fondului Funciar, dar agricultura românească, la acest sfârșit și început de mileniu, este dominată de efectele aplicării acestei legi. Nu trebuie trecută cu vederea activitatea unor compatrioți care s-au implicat acolo unde erau mai puțin competenți.

Legea 18/1991 a Fondului Funciar a revoluționat atât raporturile de proprietate cât și pe cele ale exploatației agricole. "Lichidarea" unor structuri de proprietate obștească și de organizare a teritoriului și a exploatațiilor agricole pe ferme și complexe zootehnice, care s-au creat și consolidat în 30 de ani, fără ca în 9 luni, cât prevedea Legea 18/1991, să fie posibil să apară alte structuri de proprietate, la fel de productive sau chiar mai productive, arată amatorismul guvernanților care nu au studiat experiența reformei agrare din 1918-1920. Totodată, cei ce au elaborat legea nu au ținut seama că în ultimii 50 de ani, societatea a evoluat și că nu este cazul să ne întoarcem la agricultura dinaintea de anul 1948. (Va urma)

DIMENSIUNI ALE DEZVOLTĂRII UMANE VIABILE

Prof. dr. GHEORGHE BADRUS

Dezvoltarea, în sensul cel mai larg, este procesul, modalitatea în care se realizează progresul. Fără dezvoltare nu este posibil progresul social, economic, cultural, științific, tehnic, al condiției umane. Este larg împărtășită părerea că, în epoca în care trăim, a început să se edifice o nouă civilizație, ale cărei semne sunt palpabile în cele mai diverse domenii. În același timp, se constată că această civilizație nu are încă un cadru adecvat al dezvoltării, în care să se afirme din plin potențialul său pentru realizarea progresului uman, dovadă în acest sens fiind calitatea precară a vieții ce caracterizează încă traiul a miliarde de locuitori ai planetei.

O anumită perioadă după cel de-al doilea război mondial, când problemele progresului economic erau arzătoare atât în țările industrializate, cât și în cele foste socialiste și în cele din "lumea a treia" - desigur, în grade și în forme diferite, - dezvoltarea era identificată cu creșterea economică. Numai mai târziu, spre sfârșitul anilor '70, economiștii au accentuat distincțiile dintre cele două concepte. În general vorbind, creșterea economică constă în sporirea cantitativă a volumului producției, găsindu-și expresia sintetică în mărirea venitului real pe locuitor, de regulă a produsului național brut pe locuitor sau și a consumurilor reale pe locuitor. Dezvoltarea economică se deosebește de aceasta și este mai bogată în conținut prin aceea că ridicarea nivelurilor cantitative ale producției este însoțită de transformarea structurii economiei și societății.

Deși distincte, cele două noțiuni nu sunt incompatibile, ci sunt legate între ele. Se poate aprecia că dezvoltarea economică se răsfrânge asupra societății în care are loc prin cel puțin trei feluri de schimbări: a) extinderea sensibilă a volumului și gamei utilităților pentru indivizi, adică bunăstare prin asigurarea condițiilor de satisfacere pe scară largă a trebuințelor majorității membrilor societății; b) progres în domeniile învățământului, sănătății și posibilităților de alegere, întrucât dezvoltarea economică implică trepte superioare de calificare, cunoștințe și pricepere; c) mai multă siguranță, autorespect și un simț superior al independenței individului față de stat și a țării față de tendințele de dominație provenite din exterior.

O altă componentă majoră a filosofiei dezvoltării durabile este înțelegerea nouă a funcțiilor îndeplinite de mediile naturale și construit. Concepția care a dominat dezvoltarea de până acum a civilizației - și care nu a dispărut - era că omul este stăpânul naturii căreia îi poate smulge orice, oricât, de multe ori pe gratis, fără a ipotoca viitorul și cu atât mai puțin prezentul. Dezvoltarea viabilă presupune o altă atitudine față de mediul ambiant, schimbarea relațiilor om-natură în sensul stabilirii unui nou parteneriat între cele două elemente, a echilibrului și armoniei între ele.

Omenirea a devenit conștientă că civilizația și modurile de producție practicate au adus asemenea daune mediului natural, diferitelor ecosisteme încât este în pericol însăși viața pe planetă, dacă acestea nu sunt schimbate, dacă nu se iau măsuri de protecție a mediului. Dezvoltarea viabilă include ca un element organic al său asigurarea unei calități a mediului, sub toate aspectele lui, superioară față de trecut, obținerea unor servicii ale naturii fără a-i perturba ciclurile

și înlăturirile de bază sau a-i aduce daune iremediabile, care pun în primejdie înseși activitățile umane actuale și viitoare. În această viziune, misiunea științei, în primul rând a celor tehnice și ale naturii, precum și a managementului politic, constă acum nu în a găsi căi și mijloace pentru a prelungi starea de agresiune a civilizației împotriva naturii, ci în a elabora noi tehnologii care protejează mediul și omul, schimbând radical situația de până în prezent.

Dezvoltarea durabilă are în vedere că mediile naturale îndeplinesc, în general, trei mari funcții economice: furnizează utilități directe oamenilor (aerul, apa, pădurile etc. influențează sănătatea oamenilor în bine sau în rău prin calitatea lor); contribuie prin aportul lor direct (de exemplu, materiile prime minerale sau sursele de energie) la desfășurarea proceselor economice; furnizează servicii care întrețin viața, funcționarea ecosistemelor și activitățile economice (de exemplu, stratul de ozon ajută la reglarea nivelului de radiații care ajung pe suprafața Pământului). Studii întreprinse în diferite țări au arătat că sporirea cheltuielilor pentru protecția mediului nu este o povară pentru economie, ci are rezultate favorabile asupra volumului și calității producției și a ocupării forței de muncă, aduce îmbunătățiri calitative în activitatea economică și ameliorează starea sănătății oamenilor.

O altă dimensiune majoră a dezvoltării, considerată ca proces complex, constă în realizarea justiției sociale, ca o condiție a eliberării unor noi energii creatoare ale omului și societății. Atâta timp cât peste 1,1 miliarde de oameni (acestea sunt cifrele oficiale care pot fi depășite de cele reale) duc o viață împovărată și degradată de sărăcie, limitată la orizontul nesigur al luptei pentru a găsi mijloacele de a supraviețui ei și familiile lor, este limpede că omenirea nu folosește și nu poate folosi marile sale posibilități de a construi, a se înnoi și a asigura un trai decent locuitorilor Terrei. "Costul sărăciei este apreciat în termeni ai suferințelor, ai jefuirii resurselor umane și ai degradării mediului a fost neglijat prea mult, - spunea, la Conferința mondială de la Copenhaga, doamna Brundtland, primul ministru al Norvegiei.

Atâta timp cât aproape o treime din forța de muncă a planetei nu este folosită sau este subutilizată, nu putem vorbi nici de valorificarea resurselor umane la deplina lor capacitate și nici de asigurarea egalității șanselor și demnității oamenilor. "Dacă ajungem să menținem locurile de muncă existente și să creăm altele - sublinia cancelarul Germaniei, Helmut Kohl, la Copenhaga în această primăvară - aceasta se va traduce în progrese în realizarea altor obiective".

Atâta timp cât societățile din diferite țări vor evolua sub semnul defavorizării unor categorii

sociale și al polarizării lor, cât discrepanțele dintre bogați și săraci se vor adânci, iar greutățile recesiunilor și crizelor vor fi suportate tot de cei nevoiași, nu se poate vorbi de echitate și justiție socială. Dezvoltarea durabilă este rezultatul unui efort colectiv care solicită combinarea muncii tuturor celor implicați, într-un spirit de conlucrare, inițiativă și competiție, răsplătite prin generalizarea prosperității economice. Asigurarea dezvoltării, învățământului, asistenței medicale, a locuințelor pentru toți cei lipsiți și a unor condiții de trai omenesc, civilizate, sunt de natură nu numai să satisfacă trebuințele celor care beneficiază de ele, ci și să contribuie la sporirea randamentului lor economic și social.

Este evident că încălcarea drepturilor omului de a munci, de a se bucura de o viață decentă, precum și acapararea rezultatelor progresului de minorități privilegiate constituie bariere în calea dezvoltării și surse de instabilitate. Aceste fenomene reprezintă manifestări ale ineficienței funcționării piețelor, risipei de resurse, redistribuirii veniturilor întemeiată pe dezavantajarea multora; ele sunt expresii ale incoerenței procesului actual de dezvoltare. Politicile sociale orientate spre realizarea dezvoltării durabile au succes atunci când urmăresc nu numai înlăturarea efectelor negative ale politicilor economice și sociale actuale, ci sunt îndreptate spre crearea unor mecanisme noi de armonizare a economicului, protecției mediului, socialului și democrației.

Evoluția lumii, în epoca după cel de-al doilea război mondial, a reliefat că dezvoltarea economică și socială stabilă pe termen lung reclamă respectarea drepturilor omului și asigurarea democrației, ca o condiție pentru afirmarea personalității umane și realizarea unei dinamici susținute a calității vieții. În ultima jumătate de secol s-a impus adoptarea, pe lângă drepturile omului înscrise în Carta ONU, a dreptului la dezvoltare ca un atribut individual și colectiv. Experiența fostelor țări socialiste, inclusiv a României, a relevat, încă o dată, că dezvoltarea poate fi susținută dacă se asigură exercitarea efectivă a democrației, îndeosebi a celei participative, a drepturilor politice, economice, civice, sociale, culturale ale oamenilor, dacă aceste drepturi sunt extinse asupra întregii populații. Și reciproc: democrația și drepturile democratice sunt garantate și găsesc un teren fertil de aplicare în procesul dezvoltării sub diferitele sale înfățișări. Fără acestea, categorii sociale întregi pot fi excluse nu numai de la viața economică, ci și de la cea politică și socială, de la exercitarea drepturilor lor democratice.

Tabloul analitic de mai sus evidențiază că dezvoltarea reală este multidimensională. De aceea definirea și promovarea dezvoltării durabile presupune o viziune holistică, aptă să fur-

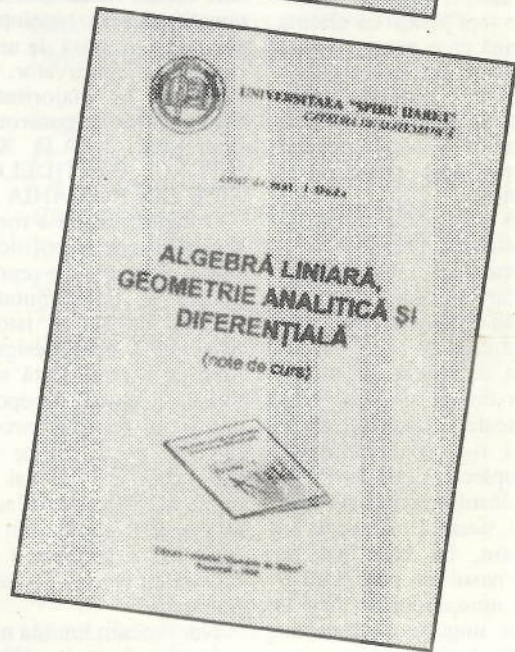
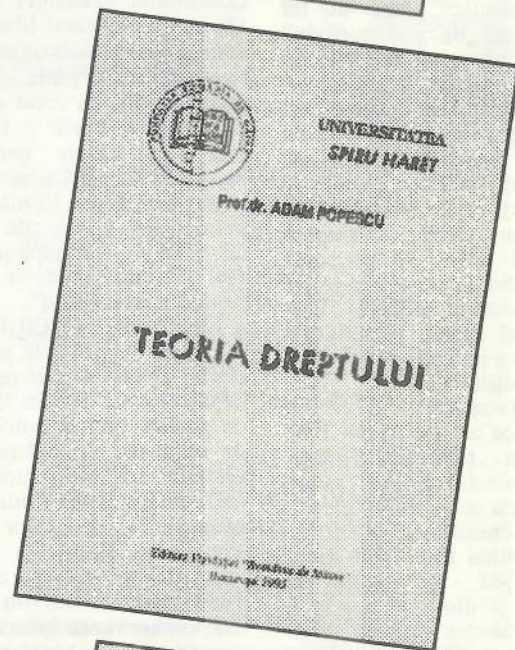
nizeze o concepție cuprinzătoare, solidă și prospectivă asupra ansamblului dezvoltării.

Fructificând și întrecând progresele conceptuale realizate de Conferința mondială de la Rio de Janeiro din 1992, noua viziune despre dezvoltarea viabilă consideră că aceasta nu poate fi limitată la elementele creșterii economice și asigurării calității mediului ambiant, ci trebuie să constituie, totodată, cadrul favorabil pentru soluționarea problemelor sociale cu care se confruntă individul și colectivitățile. Dezvoltarea durabilă este tipul de dezvoltare care îmbină în mod armonios, echilibrat realizarea creșterii economice, protecției mediului înconjurător, justiției sociale, democrației și păcii, care constituie fundamentul solid al întregului edificiu. Ideea magistrală, care este împărtășită tot mai larg, constă în aceea că dezvoltarea modernă poate fi considerată durabilă numai în măsura în care interacțiunea elementelor menționate este centrată pe om și satisfacerea trebuințelor lui,

obținându-se o dezvoltare socio-viabilă.

Valorificarea întregului potențial al ființei umane și asigurarea unei calități superioare a vieții ei, constituie esența dezvoltării durabile, deoarece omul este primul protagonist și destinatarul final al dezvoltării.

În lume sunt numeroși oameni politici, cercetători, sindicalști, oameni simpli, tineri și vârstnici, organizații neguvernamentale, care susțin realizarea dezvoltării durabile, dar nimeni nu a pretins că în vreo țară - dezvoltată din punct de vedere economic sau cu alte condiții favorabile - sau în vreo regiune geografică s-ar fi edificat un prototip de societate viabilă. Cu toate acestea modelul dezvoltării durabile devine tot mai atractiv pentru țări cu niveluri de dezvoltare, condiții naturale și socio-economice, structuri culturale și tradiții foarte diferite, deoarece el apare a oferi soluții convenabile, avantajoase pentru categorii sociale largi.

PERMANENȚE ROMÂNEȘTI

IDEEA NAȚIONALĂ LA MIHAI EMINESCU

ION MIHAIL POPESCU

“Principiul fundamental al tuturor lucrurilor d-lui Maiorescu - socotea Mihai Eminescu, disculpându-l pe titanul Junimii de învinuirile de cosmopolitism, pe care liberalii vremii le lipeau tuturor adversarilor de idei care nu le conveneau - este, după câte știm noi, naționalitatea în marginile adevărului. Mai concret: Ceea ce-i neadevărat nu devine adevărat prin împrejurarea că-i național, ceea ce-i injust nu devine just prin aceea că-i național, ceea ce-i urât nu devine frumos prin aceea că-i național, ceea ce-i rău nu devine bun prin aceea că-i național”.

Așa că românitatea unei idei nu este condiția necesară a valorii, valoarea este condiția și măsura românității unei idei.

Mihai Eminescu a reprezentat neamul românesc “printr-un fel de legitimism de ordin divin” (după o expresie întrebuințată de Lucian Blaga), dar dragostea nețărâmură față de națiune (și naționalitate) exclude patriotismul de cafea și naționalismul de paradă. “Naționalitatea trebuie să fie simțită cu inima și nu vorbită numai cu gura. Ceea ce se simte și se respectă adânc se pronunță arareori. Hebreii cei vechi n-aveau voie să pronunțe numele Dumnezeuului lor! Iubesc poporul românesc fără a iubi pe semidoctii și superficialitățile sale”.

Prototipul românității în scrierile social-politice ale lui Mihai Eminescu este țărânul român. “Numai răposatul Bolliac a mai scris poate cu atâta convingere ca și noi în chestiunea aceasta - menționa Mihai Eminescu, la 18 februarie 1882 - și colecția din anul trecut și din acel curent (e vorba de colecția ziarului “Timpul” - n.n.) e față pentru ca oricine să se convingă că e poate singura chestiune în care am scris cu toată patima de care e capabilă inima noastră, cu toată durerea și cu toată mila pe care ne-o inspiră tocmai țărânul, acest unic și adevărat popor românesc.

El, căruia nu-i dăm nimic în schimb, păstrează prin limbă și datini unitatea noastră națională; el e păstrul caracterului nostru în lumea aceasta franțuzită și nemțită, el e singurul care de zece veacuri n-a desperat de soarta noastră în Orient. Așa chilos și greoi cum este, e o parte de rezistență în el, pe care nimeni n-o poate sfărâma, nimeni îndupleca. Lipit în Basarabia, de colosul ucigător de nații al Rusiei, el, neamul răzător al lui Miron Costin, își bate joc de muscali sub nasul lor, parc-a lui ar fi împărăția muscalului. În Ardeal scoate cusur ungurului și neamțului; pretutindeni același, pretu-

tindeni întruparea tinereții etnice, pretutindeni simțindu-se și fiind superior celor ce-l înconjoară”.

În polemica sa cu susținătorii liberalismului “roșu”, introdus în România după lovitura de stat de la 11/23 februarie 1866, Mihai Eminescu a înfățișat, într-un mod greu egalabil, tabloul general al decăderii țărânului român și de a fi descoperit cauzele economice ale acestui proces. Sub acest unghi de lumină, el arăta că poporul român (“popor de țărani”) alunecă, sub domnia frazei goale și a pospăielii străine, pe un povârniș periculos, atât prin sărăcia cauzată de mulțimea dărilor și de creșterea continuă a bugetului, fără corelatul său economic, cât și prin munca de Sisif, care i s-a impus de plebea scribilor. Introducerea “formelor fără fond”, prin promulgarea Constituției României (1/13 iulie 1866), cu prevederi liberale foarte democratice, și neabrogarea Legilor învoielilor agricole (din 18/30 martie 1866) au creat dezacordul dintre “țara legală și țara reală”, care a pus bazele “neobișnutei”, necontestată până acum de nici o minte lucidă din România, regim politico-social care, de la începuturile lui și până după pârjolul din 1907, a însemnat, o veritabilă “epocă a rețevului”.

EPOCA RETEVEIULUI (1866-1883) nu era criticată pentru principiile ei liberale, ci pentru neîndeplinirea lor. Nu în liberalismul de paradă, nici în patriotismul de uliță sau de cafea, trebuie urmărite reacțiile naționale românești ale lui Mihai Eminescu, ci în neaplicarea principiilor înscrise în Constituția României. “Ceea ce voim azi - mărturisește el la 14 mai 1880 - precum am voit-o pururea, este conservarea intactă a acestei constituții, însă, bineînțeles, intactă, căci e propusă de un guvern în majoritate conservator, votată de o Adunare în majoritate conservatoare” (idee argumentată, în chip ireproșabil, de A.D. Xenopol, în ISTORIA PARTIDELOR POLITICE DIN ROMÂNIA (1920).

O caracteristică a românității în scrierile social-politice ale lui Mihai Eminescu o reprezintă dragostea sa nestrămutată față de trecutul de aur al istoriei românilor. Nu-i vorba, desigur, de premărirea necumpănită a întregului trecut, ci numai de epocile lui de aur și nu de reînțoarcerea românilor la trecut, ci de re-nașterea spiritului de aur al trecutului național. “Dacă ne place uneori a cita pe unii din domnii cei vechi - scrie Mihai Eminescu - nu zicem cu asta că vremea lor se mai poate întoarce.

Nu. Precum lumina unor stele ce s-au stins de mult, călătorește încă

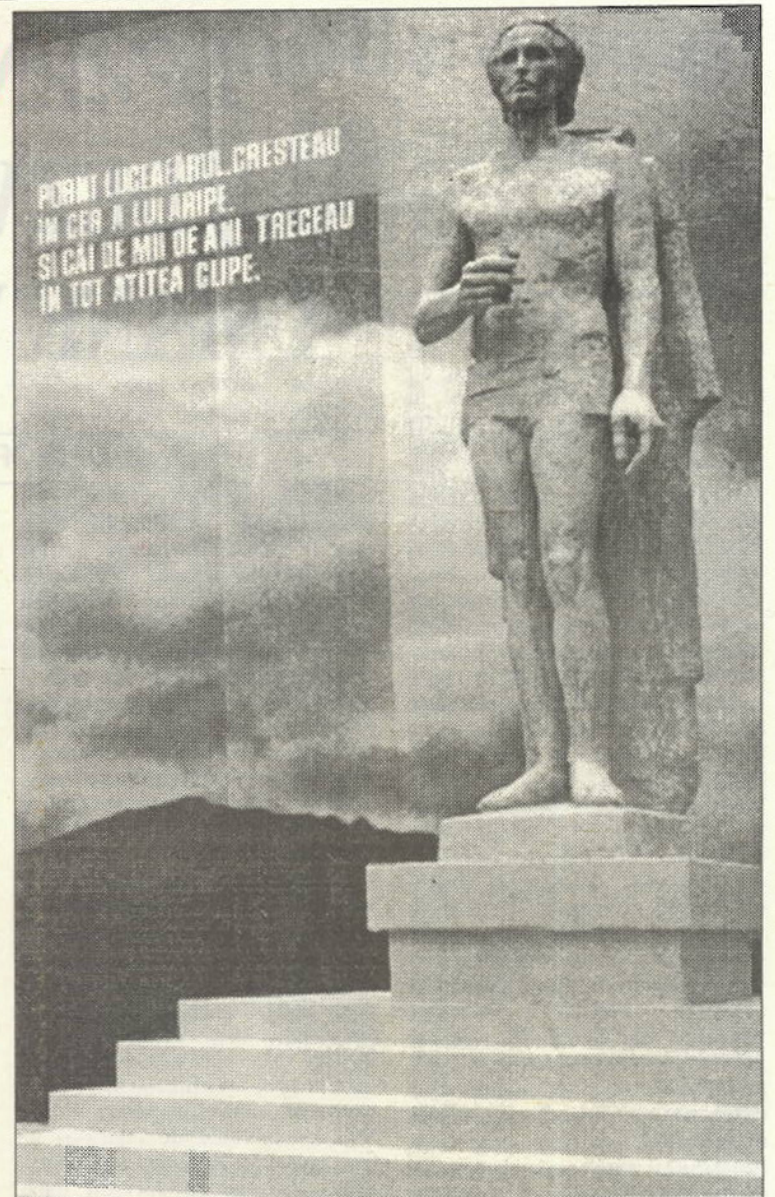
în univers, încât raza ajunge ochiul nostru într-un timp în care steaua ce a revărsat-o nu mai există, astfel din zarea trecutului mai ajunge o rază de glorie până la noi, pe când cauza acestei străluciri, tăria sufletească, credința, abnegația nu mai sunt. Degeaba, pitici moderni, dacă nu pot umplea sufletește cu smerirea și credința celor vechi.

Ci nu de ei poate fi vorba, când discutăm ceea ce se petrece în zilele noastre; nu virtuțile lor de eroi și de sfinți pot fi virtuțile confiscate ale ilustrațiilor actuale. Nu abnegațiunea, onestitatea vulgară care e dator s-o aibă fiecare om de rând, nu eroismul, sentimentul celei mai simple datorii, iată ce căutăm în zadar la adversarii politici. Nu restabilirea trecutului; stabilirea unei stări de lucruri oneste și sobre, iată ținta la care se mărginește oricine dintre noi”.

Românitatea implică, în chip necesar, în scrierile social-politice ale lui Mihai Eminescu, împăcarea (“concilierea”) națională, în momentele de cumpănire ori de decumpănire a istoriei, tuturor grupurilor politice. Relevante sunt în privința aceasta, scrierile social-politice tipărite după 1978 și, între ele, textul în care se face vorbire despre grupările politice - conservatori - “oscilanți” și “liberali - roșii” - în mare parte străini sau înstrăinați de interesele naționale ale românilor, au transformat viața politică a statului într-o scenă în care “nu mai știm ce voim, ce să facem, ce să primim, ce să respingem, în cine să ne mai încredem; nu ne mai înțelegem și nu ne mai auzim unii pe alții; ne trebuie o idee care să ne limpezească toate capetele și să ne împreune pe toți la lucru”. “A afirma că «liberalism» sau «conservatism» de principii poate lecu o asemenea stare de lucruri, este, ierte-ni-se, o credință ușoară. Orice principii am pretexa că avem și unii și alții, mizeria și lipsa de cultură vor fi umbra pseudocivilizației noastre. Numai o organizare strictă care ar sili poporul de mijlocitori la muncă și la producție, o organizație care ar îngreua parvenirea la funcții publice, dar care le-ar deschide, prin alt regim economic, o piață în care să-și deprindă și să-și ofere brațele la muncă reală, ar putea să vindece relele de cari suferim.

În loc de principii politice, ar trebui să pătrundă în societatea noastră știința exactă, puțința de a aplica principiul mecanic. Gradul de civilizație al unui popor nu se măsoară după numărul botinelor lustruite, a frazelor franțuzești și a gazetelor, ci după aptitudinea lui de a supune puterile oarbe ale naturii scopurilor omului. Cu cât omul e stăpân pe vânt, pe apă, pe abur, și-și face din ele slugi muncitoare, cu atât civilizația e mai înaltă; cu cât omul stăpânește mai mult asupra omului, cu atât barbaria este mai mare”.

Convingerile politice ale lui Mihai Eminescu tipărite în “TIMPUL”, vreme de peste șase ani, nu sunt, cu toate afinitățile lor “elective” convingeri ale conser-

Mihai Eminescu
Sculptură de G. Anghel

vatorilor-retrograzi, ci ale lui Mihai Eminescu și, dacă unele dintre ele sunt înrudite cu cele ale “junimiștilor”, din care făceau parte minți luminate care voiau progresul real și lent, dar sigur, al națiunii române, vina nu este a lui Mihai Eminescu, în măsura în care GÂNDITORUL-NEPERECHE nu a fost “sâmbriaș” al vreunui partid politic (după o idee întrebuințată de Nicolae Iorga, ci a practicat, fără șovăire, după o remarcă a lui Nicolae Petrescu, aproape necunoscută sau, sigur, necitată, un naționalism constructiv” (1939).

Privită din acest punct de vedere, românitatea scrierilor social-politice ale lui Mihai Eminescu este identică, din orice punct de vedere, cu teoria socială a compensației, care-i străbate opera ca firul Ariadnei în labirintul românității în marginile valabilității valorilor. Este expusă, în nuce, în toate scrierile social-politice, dar formularea ei definitivă este dată în “Timpul” (20 octombrie 1881) și exprimă, în mod sigur, piatra de temelie a crezului social-politic al lui Mihai Eminescu. Fiecare membru al unui grup social și fiecare grup social trebuie să acționeze astfel încât, prin munca lor fizică sau intelectuală, să restituie societății măcar atât cât au primit de la ea. “Compensația nu se dă de către o clasă sau de către un om decât prin muncă intelectuală sau musculară.

Munca musculară consistă în producere de obiecte de utilitate necontestată, cea intelectuală în facilitarea producției acestor obiecte”.

Teoria e nouă și originală în orizonturile sociologiei românești, europene și universale. Prin înțelegerea ei adecvată, epitetele de naționalism integral, agresiv, exclusivist, șovin, antisemit, rasist, reacționar, conservator - retrograd, antiumanist, nemlădios, altele, lipite cu ușurință, în vremuri deosebite, celui “mai echilibrat creier politic al României în creștere” își regăsesc titlurile lor de josnicie, cu care străinii sau înstrăinații neamului românesc au batjocorit “geniul intelectual al românismului”, de vreme ce teoria nu pune condiția naționalității vreunui român, ci numai problema contribuției lui fizice sau intelectuale la producerea unui bun de utilitate necontestată sau la înlesnirea producerii lui.

Azi, însă, când poporul românesc, după o lungă robire dinăuntru și dinafară - constata, cândva G. Călinescu - a luat cunoștință de sine, chipul lunar și amar zâmbitor al poetului își regăsește puterea asupra sufletelor noastre, și el ne apare drept cel mai în stare să dea expresie simțirilor moderne și românești, și cu fluierul său poetic să ducă nașcuințele noastre sociale pretutindeni.

Peste ape, peste punți
Peste codrii de pe munți.

REVISTA

OPINIA

națională

Tiparul executat de
DRAGO PRINT GRUP
Tipografia F.E.D.

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Mariana IONIȚĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4. Telefon: 330.68.45

Costul unui abonament trimestrial este de 3 000 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat postal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația “România de Măine”, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B.. Abonamente se pot face și prin oficiile poștale din întreaga țară.

Revista “OPINIA NAȚIONALĂ” se află înscrisă în Catalogul de presă “RODIPET” la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin “RODIPET” S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr.1, Sect.1, București - România.